

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 33
15/2018
14. apríl 2018

Cena 0,50 €

Ludo Štúr

ZALOŽIL LUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

PODPRESEDA MS MAREK NEMEC
O OBRODE MATICE SLOVENSKEJ
Strana 4.

UŽ SÚ PRVÉ LASTOVIČKY
DUÁLNEHO VZDELÁVANIA
Strana 5.

EXMINISTER JÁN MIKOLAJ
O ŠKOLSKOM SYSTÉME
Strana 6.

VOJNOVÉ STOPY A UDALOSTI
V KARPATSKÝCH TERMOPYLÁCH
Strana 8.

SLOVENSKÝ SOKRATES
POCHÁDZAL Z TERCHOVEJ
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Akosi nám v záplave udalostí a v tieni najväčších kresťanských sviatkov unikol Deň učiteľov. Nebol by to až taký hriech, ak by sme to vynahrádili celoročnou pozornosťou k nim. A keďže o tom možno pochybovať, dovoľte radšej malé zamyslenie k jednému problému z veľkého komplexu úloh, na plnenie ktorých školstvo roky čaká: k biednym nástupným platom učiteľov.

Hoci ide o absolventov vysokých škôl, nástupný plat v čistom majú päťstodvadsať eur aj s príplatkom za adaptačné vzdelávanie. Podľa posledných prieskumov vynaloží z toho učiteľ asi tridsať eur na potreby, ktoré školská správa nedáva a škola na ne nemá zdroje – predplatné odborného časopisu, formuláre priebežných testov, grafické učebné pomôcky, tabuľky cvičení, zábavné kvízy a pod., učiteľ teda musí mať okrem laptopu aj tlačiareň, farebné tonery, farebné ceruzky, rysovacie potreby, papier, poznámkové bloky a podobne. Zostáva štyristodvädäťdesiat eur – pre absolventa vysokej školy biedne málo. Nečudo, ak absolventi fyziky alebo matematiky nastúpia za dvojnásobok do IT firmy.

Naozaj nechceme spochybňovať veľkorysý program Učiace sa Slovensko, iba pripomenúť, že nijaký koncept neprinesie zmenu bez kvalitných a chtivých ľudí, čo ho majú uskutočniť. Lenže päťsto eur mesačne nemusí kvalitných a chtivých zlákať na učiteľské štúdium!

Pedagógom sa za jeden a pol vládneho obdobia zvýšili mzdy asi o štyridsať percent. To je pravda. Ak sa napriek tomu organizovali protesty, bolo zjavné, že majú skôr politické pozadie. Premiér však podmienil ďalšie šesťpercentné zvýšenie plátov tým, že učitelia budú konečne ticho. Nebolo to fér, skôr sa mi javilo ako prejav nevhodnej arogancie. A navyše šesť percent z päťsto nie je bohviečo. Ak teda chceme naozaj zlepšiť naše školstvo a postavenie učiteľského stavu, pridajme k Učiacemu sa Slovensku aj markantné zvýšenie nástupného platu učiteľov. Nijaká investícia sa lepšie nerentuje!

Ján ČOMAJ

R-2017035

NEOGRAFIA
www.neografia.sk

ISSN 0862-8823
15
9 770862 882007

Výzva slovenskej vlasteneckej inteligencie na zdržanlivosť Blíži sa znova ďalšia studená vojna?

Maroš SMOLEC – Ilustrácia Andrej MIŠANEK

Demokratické štáty sveta – najmä v Európe a severnej Amerike – zažívajú silnejúcu polarizáciu na ich vnútornej politickej scéne, ale i v medzinárodných vzťahoch. Neoliberálne skupiny presadzujú globalizáciu. Proti nim vzrastá snaha časti spoločností udržať si vplyvné národné štáty s odkazom na európsku kresťanskú históriu. Súčasná mediokracia výrazne podporuje globalizačné projekty Bruselu a názorových oponentov značkujú rôznymi prívlastkami totalitných režimov, od populistov cez nacionalistov až po neonacistov. V medzinárodných kruhoch sa presadzujú hlasy, ktoré považujú Ruskú federáciu za úhlavného nepriateľa svetovej demokracie a pokroku.

Viaceri zahranično-politickí komentátori označili diplomatický spor medzi Veľkou Britániou a Ruskom, ktorý vznikol po otrávení bývalého ruského špióna Sergeja Skripala začiatkom marca na území Spojeného kráľovstva, za začiatok druhej studenej vojny medzi Západom a Východom. Vláda premiérky T. Mayovej z útoku bez jasných dôkazov obvinila Rusko, pretože exagent bol otrávený jedom novičok, ktorý sa vyrábala len na území bývalého Sovietskeho zväzu. V histórii špiónáže sa takéto prípady stávajú – to je historická pravda. No zatiahnuť do sporu dvoch krajín ďalších vyše dvadsať krajín demokratického sveta – vrátane Slovenska – nie je zahraničnopolitickým štandardom.

ZDRŽANLIVÉ SLOVENSKO

Veľká Británia po útoku spustila diplomatickú ofenzívu proti Ruskej federácii a vyzvala spojencov, aby ju nasledovali a vyhostili zo svojich území ruských diplomatov. Urobilo tak dvadsaťsedem krajín. Rusko obvinenia odmieta a tvrdí, že k látke mali prístup USA, Veľká Británia, Česko a Švédsko – čo vedľa preukázať. Rusi naznačujú, že útok mohli vykonať Angličania, aby vyvolali obavy z ruského nepriateľa a viac financovali zbrojenie vlastnej

armády. Aj takéto prípady poznajú dejiny špiónáže...

Slovensko sa k stiahnutiu ruských diplomatov zo svojho územia nerozhodlo. Rovnako ako ďalších deväť krajín Európskej únie, napríklad Rakúsko či Belgicko zvolilo vyčkavaciu taktiku do ukončenia vyšetrovania celého prípadu. Vyjadrili sme podporu Veľkej Británii a vyzvali ruskú stranu, aby spolupracovala na vyšetrovaní. Stiahli sme aj slovenského veľvyslanca

Petra Priputenza z Ruska na Slovensko. Prezident A. Kiska to ocenil, ale považuje to za „nedostatočný krok“. Aj keď ako hlava štátu nemá právo zasahovať do vládnych rozhodnutí, jednoznačne presadzoval vyhostenie ruských diplomatov zo Slovenska. Predseda parlamentu A. Danko na sociálnej sieti napísal: „Trvám na tom, že v aktuálnej medzinárodnej situácii si treba zachovať zdravý rozum a slušnosť. Je tu šanca pre diplomáciu na to, aby sa neobnovila studená vojna. Slovensko nie je nesvojprávný štát, my nie sme gubernia a nikto z ústavných činiteľov nemusí poslúchať žiadneho iného zahraničného predstaviteľa. My sme sa svojich práv nevzdali.“ Poslanec Smeru-SD D. Čaplovič bol ešte tvrdší: „Nemôžem mlčať, nedá mi len slepo akceptovať všetko, čo tvrdia vrcholní politici Veľkej Británie. Prežil som v živote veľa. V mladosti som slepo veril jednej interpretovanej ‚pravde‘ vtedy z Východu a dnes mám veriť len a len Západu? Veľa si pamätám, viem, ako často je falošná zahraničná i domáca britská politika zamierená do ‚slávy‘ minulosti svojich impérií. Už sme zabudli na klamstvá T. Blaira o chemických zbraniach v Iraku v minulom desaťročí? Už sme zabudli na klamstvá mnohých britských poli-

tikov – T. Mayovej a B. Johnsona v súvislosti s brexitom...?“

STANOVISKO INTELIGENCIE

Takmer štyridsať predstaviteľov slovenskej vlasteneckej inteligencie podpísalo v tejto súvislosti výzvu adresovanú ministerstvu zahraničných vecí. „V týchto dňoch sme svedkami ďalšej hysterickéj propagandistickej kampane proti Rusku, ktoré bez dôkazov obviňujú zo smrti bývalého agenta Skripala. Nemožno súdiť a odvolávať diplomatov bez nezvratných dôkazov. Dôkazom nemôže byť tvrdenie Londýna, že sa skutok stal „s najväčšou pravdepodobnosťou“. Prečo Londýn nechce prizvať ruských odborníkov na objektívne zistenie pravdy? Z minulosti poznáme niekoľko podobných falošných obvinení, ktorých následky známe doteraz. Nech je nám Irak a Sýria varovaním. Všetky takéto aktivity poškodzujú národno-štátne záujmy Slovenska, vyhrcojú medzinárodné vzťahy a ohrozujú mier na celom svete,“ informoval SNN signatár S. Májek.

V čase našej uzávierky diplomatický spor pokračoval. Minister zahraničných vecí M. Lajčák nevyhlásil, že napokon aj my vyhostíme ruských diplomatov. Nemôžeme však pritom zabúdať, že Rusi budú na to aj patrične reagovať.

3 OTÁZKY PRE:

literáta Štefana NIŽŇANSKÉHO, autora kníh pre deti a mládež

Čitatelia autora nabíjajú tvorivou energiou

• Ste autorom veľmi populárnej detskej knihy *Záhorácki permoníci*, ktorú vydala Matica slovenská. Ako reagujú čitatelia na tento titul zameraný na región Záhoria? Predáva sa kniha?

Na Záhorí je knižka populárna, veď ide o pôvodné rozprávkové fantastické príbehy a legendy zo Záhoria a o Záhorí. Deti sa zaujímajú o históriu svojho regiónu, o tajomstvá ukryté v poviedkach z okolia, ktoré dôverne poznajú. A sú radi, že ich rodný kraj vyhľadávajú aj umelci – výtvarníci, herci, skladatelia, básnici či spisovatelia...

• Najnovšie organizujete v základných školách regiónu Záhoria besedy s deťmi. Ako reagujú na túto aktivitu?

V rámci Mesiaca knihy som absolvoval viacero besied v základ-

ných školách, najviac na Záhorí. Bol som v Sekuliach, v Holíči, vo Veľkých Levároch, v Skalici i v Závode. Žiakom môže „živý“ spisovateľ spestriť vyučovanie, priniesť nové poznatky, poodhaliť dosiaľ nepoznané oblasti o tvorbe a o vydávaní kníh. No a pre autora je kontakt s čitateľmi nenahraditeľnou možnosťou na spätnú väzbu, príležitostou získať inšpiráciu aj nabiť sa energiou. Sú to zábavné bezprostredné stretnutia, kde väčšinou vyberám žiakom príhody priamo z ich dediny alebo mesta a snažím sa ich upútať niečím, o čom dovtedy nepočuli. Napríklad im vysvetľujem, prečo sú v mojich rozprávkach záhorácke komáre obuté...

• Ste autorom viacerých kníh. Ako vnímate Maticu slovenskú ako vydavateľa nekomerčnej literatúry?

Veľmi oceňujem prístup Matice slovenskej a jej vydavateľstva k tejto činnosti a k naplneniu i potvrdzovaniu poslania národnej kultúrnej inštitúcie. Ocenil by som v tomto smere prehlbenie spolupráce s Maticou, veď pre mňa nie je problémom knihy písať a zostavovať, no neskutočne ma ubíja i odvážza od tvorby aj vyčerpáva zhánanie financií na vydanie kníh. Nie pre každého autora sú rovnako otvorené dvere a sprístupnené možnosti dostať podporu z kultúrnych fondov. Prístup Matice slovenskej k vydaniu mojej druhej rozprávkovej knižky *Záhorácki permoníci*, navyše krásne ilustrovanej kresbami Miroslava Knapa, ma milo prekvapil a spolupráca v celom tvorivom procese bola na vysokej profesionálnej úrovni.

Zhovárať sa Maroš SMOLEC
Foto: archív

V SNN 16/2018
SI PREČITATE

• Boj za ochranu života – ideologický zápas o charakter poľského štátu sa stupňuje
• Spomienky bývalého poslanca Federálneho zhromaždenia na vznik Slovenskej republiky
• Zabudnutý severovýchod Slovenska sa stále prenikavejšie pretláča na turistické mapy

Prezident republiky ignoroval podujatie Konferencie biskupov Slovenska Výročie sviečkovej manifestácie nespájalo

Anna HROMJÁKOVÁ – Foto: internet

Prezident SR Andrej Kiska za nezúčastnil na spomienkovom podujatí Konferencie biskupov Slovenska (KBS) pri príležitosti tridsiateho výročia konania Sviečkovej manifestácie 25. marca v bratislavskej Redute. V ten deň pred tridsiatimi rokmi prišli na bratislavské Hviezdoslavovo námestie občania a veriaci, aby manifestovali svoje požiadavky za náboženské a občianske práva a slobody v socialistickom Česko-Slovensku. Išlo o najdôležitejšie vystúpenie občanov a veriacich proti komunistickému režimu.

S ružencom a so sviečkami v rukách demonštrovali nesúhlas s režimom. Hlavným organizátorom podujatia bol František Mikloško. S prejavom vystúpil aj v nedeľu pri pamätníku na sviečkovú manifestáciu na námestí Eugena Suchoňa. V ten deň si udalosti spred tridsiatich rokov spoločnosť pripomínala na troch miestach. V Katedrále sv. Martina slúžil svätú omšu bratislavský arcibiskup metropolita, predseda Konferencie biskupov Slovenska Stanislav Zvolenský. KBS organizovala aj kladenie vencov pri pamätníku na Námestí E. Suchoňa a slávnostný koncert v Redute.

Od vysokých štátnych predstaviteľov sa očakáva kultivované vystupovanie a ani náznak toho, žeby nejakou skupinou obyvateľstva pohrdali. Ktovie, či si on vyberá okruh svojich spolupracovníkov alebo istá skupina ľudí si vybrala jeho.

■ CESTA DO PEKLA

V knižke Cesta manažéra z pekla sa celkom zreteľne predstavuje verejnosti. Napríklad uvádza, že „zdesenie stranických funkcionárov na vysokej škole, keď videli moju žiadosť o vstup do strany, bolo veľké. Zamietli ma jasne a rázne. Ako človeka, ktorý „sice patrí

k vedúcim osobnostiam v kolektíve, ale určite nevedie kolektív k rozvoju socialistickej vlasti“. Asi im prekážali naše pravidelné krúžkovice v krčme U Matúša a následné kradnutie piva na hlavnej stanici“. Napriek tomu, že na oslavy výročia sviečkovej manifestácie prišiel na Slovensko bývalý nemecký prezident Joachim Gauck, A. Kiska ho v Redute počas koncertu nesprevádzal. Lebo KBS si dovolila pozvať predstaviteľov všetkých parlamentných strán. Iste sa našli účastníci koncertu, ktorým neimponoval prejav exprezidenta J. Gaucka, ale vypočuli si ho. Najmä jeho apel,

Sviečková manifestácia bola najdôležitejším vystúpením občanov a veriacich proti komunistickému režimu a takto by si ju mala slovenská spoločnosť aj pripomínať.

„aby sme nepodliehali nejasným strachom, ale aby sme spoznali hodnotu nášho slobodného systému a spoločne zastávali právny štát, demokraciu a jednotu v Európe“, nebol celkom namieste od politika zo štátu, ktorý nezodpovednou imigrantskou politikou ohrozuje bezpečnosť občanov Európy.

■ NESKORÝ PRÍCHOD

Azda najväznejším prehreškom prezidenta republiky počas dňa

spomienok na sviečkovú manifestáciu bol neskorý príchod na kladenie vencov k pamätníku. Dá sa síce rozumieť tomu, že mu bolo príjemne v spoločnosti ľudí z Nadácie Konrada Adenauera, ktorá spolu s OZ Nenápadní hrdinovia organizovala popoludňajší program v Primaciálnom paláci. Ale vnucuje sa otázka, prečo nemecká nezisková organizácia? Bola vôbec sviečková manifestácia organizovaná Slovákmi?

Na území Slovenska sa po roku opäť objavila vtáčia chrípka Ohnisko nákazy pri vodnej nádrži Kráľová

Ján ČERNÝ – Ilustračné foto: Štefan KAČENA

Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR vyzýva chovateľov vtáctva na zvýšenú opatrnosť, keďže na Slovensku sa po roku opäť objavila vtáčia chrípka. Ide o vysoko patogénny typ H5N6 potvrdený v jednej z piatich nájdenej uhynutých čajok pri vodnej nádrži Kráľová v okrese Galanta. Veterinári okamžite uviedli do platnosti krízové opatrenia.

Na základe genetickej analýzy ide o pribuznosť s vírusom, ktorý pochádza z Japonska a Taju. Tam spôsobil najväčšie škody v dvoch uplynulých rokoch. Súčasne tento vírus identifikovali v Grécku, vo Veľkej Británii, v Holandsku, Dánsku a Nemecku.

■ VETERINÁRNE OPATRENIA

Regionálna veterinárna a potravinová správa SR v Galante v tejto súvislosti nariadila príslušným poľným združeniam opatrenia so stanovením monitorovacieho územia s okruhom tri kilometre od miesta nálezu a zároveň aj zvýšený dohľad

nad populáciami voľne žijúcich vtákov, najmä vodných vtákov. Nariadenia tiež vyžadujú mŕtvych alebo chorých vtákov, spoluprácu s ornitologickými organizáciami a oznamovaciu povinnosť na Regionálnu veterinárnu a potravinovú správu v Galante. Platí zákaz lovu voľne žijúceho vtáctva, ako aj zákaz vypúšťania pernatej zveri zo zajatia do voľnej prírody.

V okruhu tri kilometre od miesta identifikácie nákazy sa nachádza časť obce (Kajal), kde okrem súpisu všetkých chovov hydiny, holubov a iných vtákov chovných v zajatí, veterinári nariadili

opatrenia, aby sa nákaza nešírla. „V rámci preventívnych opatrení, z ktorých sú mnohé súčasťou stále platných mimoriadnych núdzových opatrení, upozorňujeme na pravidlá biologickej ochrany chovov, zamedzenie kontaktu voľne žijúcich vtákov s hydinou, krmivom, resp. napájacou vodou, zasieťovanie výbehov pre hydinu, predkladanie krmiva hydine pod prístreškom,“ upozorňujú veterinári odborníci. „Vyzývame chovateľov, aby dodržiavali biologickú ochranu chovov a zabránili kontaktu s divo žijúcimi vtákmi, ktoré migrujú Európou,“ doplnila Gabriela Matečná, podpredsedníčka vlády

Kým v minulosti prítomnosť vtáčej chrípky na Slovensku signalizoval úhyn väčšieho množstva labutí, tentoraz sa vysoko nákazlivé vírusy objavili po veterinárnych rozboroch v telách uhynutých čajok pri vodnej nádrži Kráľová v okrese Galanta.

a ministerka pôdohospodárstva. V prípade akýchkoľvek podozrení sú chovatelia hydiny a vtáctva

povinní bezodkladne informovať Štátnu alebo Regionálnu veterinárnu a potravinovú správu SR.

■ VÁŽNOSŤ SITUÁCIE

Práve vďaka podnetom od občanov a, samozrejme, mimoriadnemu nasadeniu agrozozoru a štátnych veterinárov sa uplynulý rok podarilo pred infekciou vtáčej chrípky ochrániť súkromné chovy a zabrániť tak miliónovým stratám. Na dôslednú prevenciu a maximálnu opatrnosť vyzval aj ústredný riaditeľ Štátnej veterinárnej a potravinovej správy SR Jozef Bireš. „Vyzývame všetkých chovateľov k zvýšenej opatrnosti. Obranou proti výskytu nákazy v chovoch je prevencia, preto je veľmi dôležité dodržiavať preventívne opatrenia nariadené ŠVPS SR,“ pripomenul s tým, že webová stránka správy operatívne o všetkom podrobne informuje. Prenos vtáčej chrípky na človeka sa doteraz nepotvrdil. Počet úmrtí ľudí na vtáčiu chrípku tvorí iba zanedbateľné percento z počtu obetí klasickej ľudskej chrípky. Zvýšená opatrnosť a hygiena však nikomu neublíži.

VŠIMLI SME SI

Generáli sú na to, aby dávali rozkazy a vyžadovali ich plnenie, nič proti tomu nemám, a keby som aj mal, aj tak to bude tak. Jeden povel však aj pre generálov platí: Pozor na ústa!

Generáli! Pozor! (na ústa)

Keď sa nedávno novinári jedného generála pýtali, prečo policajti k dvojnásobnej vražde neprivolali hneď pri jej objavení súdneho lekára, generál mal radšej povedať: „Neviem.“ Alebo: „Zistím si to.“ Ešte radšej: „Bola to chyba, ktorá nám sťažuje pátranie: Vyvodím z toho dôsledky.“ To už by bolo až nad slovenskú úroveň politickej úprimnosti. On si však nezavelil: Pozor na ústa!

Kresba: Lubomír KOTRHA

zdravotná pomoc. Obeť kolízie s rýchlikom. Ale k vražde? Dokonca dvojnásobnej? Objavenej o dva, tri, štyri – nevedno o koľko dní? S istotou pritom sa dá povedať, že rozpor medzi posudkom obhliadajúceho lekára (s certifikátom na obhliadku mŕtvola) a závermi pitvy vyplýva práve z toho! Pričom čas vraždy je v danom prípade absolútne kľúčovým momentom na vyšetrovanie!

Takže nečudo, ak slovenskú súdnolekársku spoločnosť nasrdili generálove slová. A ani sa nečudujeme, že ich stavovská urážka viedla k nekompromisnému vyhláseniu: „Súdny lekár je okrem iného špecialista na určovanie času smrti či posudzovanie násillia na človeku. Jeho bezprostredné informácie z miesta činu sú nenahraditeľné. Prítomnosť súdneho lekára na mieste vraždy považujeme preto za nanajvýš potrebnú a opodstatnenú elementárnou logikou vyšetrovania. Pri podozrení na smrť spôsobenú inou osobou sa má na obhliadku mŕtveho tela vždy privolať súdny lekár.“

Tak sa mi vidí, že človek ani nemusí byť generálom, aby to pochopil.

(jč)

Odišiel publicista, rozhlasový redaktor a hudobník Vlado BROŽÍK Nerobil kompromisy so svedomím

Jedna z podmienok verejne činného človeka, ktorý sa venuje publicistike a ďalším novinárskym žánrom, trebárs v rozhlasovej tvorbe, je konzistentnosť jeho názorov. Bohužiaľ, dnešok nás zas a znova presvedča o tom, že pevnosť v postojoch, ľudský rozmer bez prevarciana kabátov a prosechárskych úkrokov vedľa sa už takmer nenosia. Jedným z mála tvorivých ľudí, u ktorých sa dalo hovoriť o ľudskej aj profesionálnej cti s vysokým mravným a etickým rozmerom, bol publicista, rozhlasový redaktor a hudobník Vlado BROŽÍK.

Vlado Brožík sa narodil 17. mája 1955, a keďže jeho otcom bol významný slovenský filozof, estetik a vysokoškolský pedagóg prof. Vladimír Brožík, DrSc., mal od detstva dostatok silných intelektuálnych impulzov, ktoré ho priviedli k tomu, že po absolvovaní FF UK v Bratislave nastúpil dráhu publicistu a redaktora v Slovenskom rozhlase. Toto médium sa ukázalo ako doslova šité na Vladove tvorivé ambície, pričom nezanedbateľnú úlohu hral v tomto prípade aj jeho vzťah k hudbe. Vlado Brožík bol okrem iného aj talentovaný hráč na klávesové nástroje a gitaru so skladateľskými ambíciami, a tak v osemdesiatych rokoch stál pri zrode legendárnej bratislavskej rockovej skupiny YPS. Svoje hudobné podhubie zužitkoval aj v rozhlase, kde bol pri vzniku hudobných relácií, ktoré sa stali v danom žánri poslucháčsky mimoriadne atraktívnymi, napríklad relácia Hudobné návraty. No hlavnou oblasťou, do ktorej Vlado Brožík vložil svoj nezameniteľný autor-

ský vklad, boli relácie venované spoločenským témam nazeraným cez diela významných svetových

ČO INÍ NEPIŠU

Intelektové kvality Vlada BROŽÍKA sme mohli bezprostredne spoznať aj z jeho pôsobenia v redakcii Slovenských národných novín, kde z jeho príspevkov vyžarovala pronárodná orientácia.

filozofov: Filozofická knižnica či Kniha z police F sú dodnes rozhlasové počiny, ktoré môžu slúžiť

ako etalón objavnej a profesionálne zvládnutej rozhlasovej publicistiky. Tam sa naplno ukázala autorova rozvahadenosť, originalita myšlienok i štylistická bravúra. A nielen to. Vlado Brožík bol vo svojich názoroch výrazne sociálne zameraného mysliteľa s národným rozmerom a vysokými mravnými a etickými vnútornými hodnotami konzistentný. Na rozdiel od mnohých verejne činných tvorivých ľudí nerobil utilitárne kompromisy s vlastným svedomím. Neznášal globálny celoplanetárny kult „celebrit“, mediálne manipulácie mainstreamu, molocha komercializácie umenia. To sa mu napokon stalo osudným, keď ho protiprávne a vykonštruovane takzvané „normalizačné“ vedenie vtedajšieho Slovenského rozhlasu pod vedením Miloslavy Zemkovej vyhodilo z práce, ktorú nadovšetko miloval.

Vlado Brožík zomrel vo veku nedozretých šesťdesiatich troch rokov v stredu 28. marca. Česť jeho pamiatky!

Maroš M. BANČEJ
Foto: archív SNN

Reálna alternatíva pre Slovensko

Roman MICHELKO

V súvislosti s úvahami o výmene vládnej koalície sa špekuluje o tom, ako by mala vyzeráť tá, ktorá ju vystrieda. V tejto súvislosti srší Richard Sulík, akože šéf opozície, značným, i keď ničím nepodloženým sebedovomím. V podstate si ani teoreticky nepripúšťa možnosť, že by aj po ďalších voľbách, najneskôr teda v roku 2020, mohol ostať v opozícii. Ukazuje sa však, že také jednoduché to nebude.

Skúme si teda namodelovať, ako by asi mohla vyzeráť koalícia, ktorá by nahradila súčasnú. Venujme sa najprv programu, ktorý „politická alternatíva“ ponúka. Na „majsterštuku“ z produkcie SaS si ešte musíme chvíľu počkať, ale aj z toho, čo už dosiaľ predstavili, ide mráz po chrbte. „Svätý grál“ ich programu – odvodový bonus – je dnes spochybnený, ba doslova vyvrátený jedným blogerom. To však ukazuje, že celé intelektuálne know-how SaS a ich

odborné tímy disponujú až zarážajúcou nekompetentnosťou a do neba volajúcou nekvalitou, ktorá je pod akúkoľvek kritiku.

Podme však ďalej. Významný slovenský filozof František Novosád raz povedal, že pravica za tých približne tridsať rokov transformácie v oblasti vysokého školstva nevymyslela nič, okrem spolpatnenia vysokého školstva. No a presne toto ponúka program SaS v oblasti vysokého školstva. Treba pritom zdôrazniť, že ak by sa im tento čisto ideologický krok podarilo presadiť, ktorý inak nijako nezlepší kvalitu nášho vysokého školstva (dúfajme, že nie), znamenalo by to okamžitú likvidáciu minimálne technického školstva. Už dnes je totiž veľmi ťažké naplniť technické či prírodovedné odbory na väčšine technických univerzít. V prípade, že by tieto odbory boli spolpatnené, možno takmer iste očakávať masívny exo-

dus našich študentov do Česka alebo do ďalších krajín Európskej únie, kde vzdelanie nepokladajú za komoditu, ale za hodnotu, z ktorej profituje celá spoločnosť.

No a načrť reformy zdravotníctva je presne v línii: nič dobré sa nenaučili

KOMENTÁR

a nič zlé nezabudli. Návrh na transformáciu nemocníc na akciové spoločnosti je len prvým, aj keď logickým krokom k ich následnej privatizácii. No a ďalší krok – zásadná liberalizácia trhu zdravotných poisťovní – je mimo akejkoľvek logiky. Ľudia z brandže si ešte dobre pamätajú na časy, keď na Slovensku pôsobil trinásť zdravotných poisťovní. Následky boli príšerné. Chronická platnosť neschopnosť a astronomické dlhy skrachovaných poisťovní, ktoré potom musel sanovať štát, každému súdnu človeku uká-

zali, že toto je slepá ulička. Iste, zopár ľudí – fyzických osôb, sa na tomto „Klondiku“ poriadne napakovalo, ale zdravotníctvu to nijako nepomohlo, práve naopak. Je úplne jasné, skadiaľ fúka vietor. Už v čase, keď SaS predstavila ako experta pre zdravotníctvo extrémne skompromitovaného a kontroverzného exministra zdravotníctva Rudolfa Zajaca, bolo jasné, že nič dobré sa od tejto personálnej akvizície čakať nedá.

Nechajme na chvíľu program SaS i „lídra“ opozície, iste sa im ešte pred voľbami budeme hlbšie venovať. Pozrime sa teda, z akých strán by sa mala alternatívna koalícia skladať. Ako prirodzeným partnerom SaS sa uvádza OĽANO. Každý však vie, že o tomto subjekte ako o koalícijnom partnerovi sa dá vážne uvažovať, len ak Matovič opustí politickú scénu. A tu sa vynára otázka, či má Sulík na Matoviča také „kompro“, že by ho po voľbách v mene utvorenia koalície donútil odstúpiť. Skôr nie. Sulík si pritom jasne uvedomuje, že ak odhladieme od toho, že Matovič je neriadená strela, ktorá môže kedykoľvek vybuchnúť a potopiť koalíciu, jeho prínos je vo všeobecnosti mínusový. Akémukoľvek koalícijnému partnerovi prinesie možno osem až deväť percent, ale odpuď dvanásť až štrnásť.

Celková bilancia je teda mínus štyri až šesť percent.

No a potom tu ešte máme Kollára a jeho SME RODINA. Ak neberieme do úvahy jeho mafiánsku minulosť, je koalícijná spolupráca medzi SME RODINA a Progresívnym Slovenskom vylúčená. Verejne to deklarovala nielen podpredsedníčka progresívcov Čaputová, ale aj Kollár, pre ktorého je prijatie Istanbulskeho dohovoru neprijateľné.

Bizarne pôsobí aj koalícia medzi KDH a SaS. Je všeobecne známe, že Hlina sa so Sulíkom nemusí, dokonca až tak, že sa sotva dokážu znieť v jednej miestnosti. Ich vzájomná averzia prekonáva len vzťah Bugár – Matovič, respektíve Danko – Matovič.

Spočítané a zrátané: programové diferenciacie, ako aj hlboké osobné averzie lídrov opozície extrémne spochybňujú ich schopnosť po voľbách v roku 2020 sformovať zmysluplnú koalíciu, ktorá by bola programovo konzistentná a zároveň akcieschopná. To by si mali uvedomiť všetci, ktorí dnes horujú za predčasné voľby, predpokladajúc, že ponúknú slovenským voličom lepšiu a kvalifikovanejšiu alternatívu voči súčasnej vláde. A je najvyšší čas, aby si to uvedomili všetci – od Kisku až po posledného demonštranta „Za slušné Slovensko“.

Televízne vetranie s problémami

Eva ZELENAYOVÁ

„Je nehorázne, že celé Slovensko sa skladá na platy týchto liberálnych politických aktivistov, ktorí z nejakého dôvodu sami seba považujú za novinárov,“ uviedol vo svojom nedávnom stanovisku poslanec NR SR Ľuboš Blaha (Smer-SD) na adresu troch redaktorov verejnoprávneho média – Zuzanu Hanzelovú, Branislava Dobšínskeho a Martina Strižinca. Je smutné, že poslanec Blaha si všimol pomery v RTVS až po vražde novinára Jána Kuciaka a jeho priateľky. Je pravda, že táto tragická udalosť premoťovala spomínaných redaktorov, ale ako liberálni politickí aktivisti sa správajú od samého začiatku ich účinkovania v RTVS. U Dobšínskeho je to už dlhší čas a ani Hanzelová či Strižinec tam nie sú odvčera. V minulosti riadil rezort kultúry nominant Smeru Marek Maďarič. RTVS patrí do pôsobnosti

tohto rezortu. Keď sa nespokojnosť s RTVS na čele s Václavom Mikom vyhrotila, bývalý minister podmienil svoje zotrvanie vo funkcii zotrvaním Miku v pozícii generálneho riaditeľa RTVS.

Nech by dnes ktokoľvek prišiel do vedenia RTVS a skúsil by

POZNÁMKA

vyvetrať protislovenský a neprofesionálny prístup novinárov, narazil by. Ukázalo sa, že redaktori RTVS si svoju ideologickú pevnosť budovanú od roku 1998 nedajú nikým narušiť a otvoreným listom sa obrátili na koncesionárov. No nespokojnosť s verejnoprávnym vysielateľom vyjadrilo v minulosti množstvo spoločenských organizácií. Až teraz si poslanec Blaha všimol, do akého extrému „zašla jednostrannosť,

arogancia a politická angažovanosť v prípade niektorých „žurnalistov“? Dokonca sudca Najvyššieho súdu SR Štefan Harabin pred polrokom napísal generálnemu riaditeľovi Jaroslavovi Rezníkovi list so žiadosťou o nápravu v realizácii ústavného práva na slobodu prejavu a šírenie pravdivých informácií. Reagoval ním na skutočnosť, že o trestnom oznámení, ktoré podal na členov Dzurindovej vlády pre umožnenie bombardovania Juhoslávie, žiadne slovenské médiá, ani verejnoprávne, neinformovali.

Vedenie RTVS odpovedalo na otvorený list redaktorov s prekvením, lebo ho uverejnili hneď po porade, na ktorej „nezazneli žiadne pripomienky, o ktorých píšete v liste“. Ten sa začína obvinením priameho nadriadeného, ktorý vraj verejne vyhlásil, že v skutočnosti „niekto-

rým nejde o čestnú a profesionálnu novinárčinu, ale o priame zasahovanie do politiky“, čo označili za lož. Sťažujú sa, že „bojujú s nedôverou voči nadriadeným, voči ich úmyslom a schopnostiam“. Odmietajú tlak manažmentu, „aby naše reportáže a diskusie umelo vyvažovali osoby, ktoré koketujú s dezinformačnými médiami, absenteje u nich expertíza na danú oblasť, prípadne sa netaja politickými ambíciami“, píše poslucháčom a divákovi RTVS. Ako sa však dá nazvať angažovanosť Hanzelovej v školách alebo nosenie odznakov #AllForJan vo vysielaní, ak nie politická angažovanosť?

Takže redaktori RTVS sa správajú ako niekdajší komunistickí cenzori. Napokon, dlhodobo sa v RTVS ako jediný politický komentátor objavuje Marián Leško, bývalý súdruh, redaktor týždenníka Nové slovo, ktorý vydával ÚV KSS. Leško v roku 1994 neúspešne kandidoval do parlamentu za Spoločnú voľbu, teda ľavicovú koalíciu. Dokonca veľmi vysoko, na desiatom mieste. Ale jeho politické tričko nespokojným redaktorom neprekáža. O akej profesionalite teda nespokojní redaktori hovoria?

SPOZA OPONY

Budú to už dva roky, čo aktívna starostka obce Uhrovec pri príležitosti výročia Alexandra Dubčeka podnietila stretnutie slovenských a českých historikov priamo v obci. Výrazný dubčekovský manažér JUDr. Jozef Škultéty zasa pripravil skvelú knihu spomienok rodákov. Tak sme ho poznali. Atmosféra bola o to podnetnejšia, že sa na stretnutí zúčastnili obaja žijúci Dubčekovi synovia. Bolo to nezabudnuteľné. Tí, čo prišli, sa mohli pokojne porozprávať, pospomínať. Nie je veľa obcí na Slovensku, kde by sa v jednom dome narodili dvaja takí muži, ako bol Ľudovít Štúr a Alexander Dubček. Je to jedno z tých miest, ktoré by mal navštíviť azda každý Slováč.

To bol aj dôvod, prečo som do Uhrovcu a potom na Jankov vršok išiel. Isteže, napísal som o tom pre týždenník SNN, ale hlavný dôvod bol osobný, chcel som dva dni predelené jedným skvelým večerom stráviť v spoločnosti ľudí niekoľkých generácií, ktorí si pamätajú oné dubčekovské časy – čo v nich bola

nádej a čo ilúzia? Pri veľkých spoločenských zdvihoch, či už prichádzajú v januári, novembri alebo v marci, vždy máme možnosť porovnávať generačné skúsenosti. Dubčekovská éra je dodnes súčasťou našej men-

ivana Lалуha a Pavla Polláka, nahrávky poskytol Juraj Lihosit, ten vtedy za projektom stál. Môj záujem bol po toľkých rokoch mimoriadny. Najmä preto, že som si nedávno v Rusku overil, že prípravný štáb zaplatil kame-

rie, ktorá nám spôsobila toľko bolesti. Scéna spomienky je plná drámy. Veď je to scéna nielen do filmu, ale aj scéna dejinnej udalosti. Udalosti európskych, svetových dejín. Pri premietaní na konferencii však

na týždenník Kultúrny život. Na tému zbieral roky aj svedectvá súdiac podľa toho, že nahral výpovede dnes už mŕtvych členov redakcie. Niektorí žijúci mu odopreli svedectvá s poukazaním na to, že všetko má ešte dnes presah do terajších slovenských pomerov. Tento fakt ma nesmierne zaujal, veď od roku 1967 uplynulo polstoročie! Čo sa za tým môže skrývať, čo a kto je za tým? V hľadani som narazil na štúdiu českého historika z Univerzity v Hradci Králové z roku 2010 (!) o českých a slovenských spisovateľoch šesťdesiatych rokov. Nedala mi odpoveď na kľúčovú otázku, čo je za tým, ale upozornila na anglickú štúdiu Socializmus so slovenskou tvárou. Tá od roku 2008 búra mýtus o slovenskom spore s českým chápaním – čo najprv? Spor či demokraciu, alebo federáciu. Vraj sme my Slováci národne podfarbenú rétoriku využili v roku 1968 na obnovenie osvedčených vládnucich princípov. Asi nielen pre mňa nastal najvyšší čas hľadať slovenské štúdie, slovenské odpovede o slovenských dejinách.

Prečo sú nádeje spojené s ilúziami

Dušan D. KERNÝ

tálnej výbavy, je to historická skúsenosť, máme možnosť porovnávať.

Osobne som išiel na tie dni podnietené starostkou Zuzanou Máčekovou so zvedavosťou, mali tam premietajú časti pred dvoma desaťročiami nedokončeného filmu o Dubčekovi. Pani starostke aj vzhľadom na reprezentatívnu účasť historikov – Miroslava Londáka, Stanislava Sýkoru zo SAV a z Prahy Zdenka Doskočila, ako aj čitateľovi SNN dobre známym dubčekovcov

ramana baškirskej televízie, ktorý nahral bývalého dôstojníka sovietskej armády, v čase nahrávania už muža, obyvateľa baškirskej Ufy v pokročilom veku. Kameraman nakrútil aj scénu, ako kedysi ráznemu dôstojníkovi vo výslužbe tiekli slzy, keď vyslovoval slová ospravedlnenia. Bol to totiž ten dôstojník, ktorý v Prahe v onej augustovej noci roku 1968 zatýkal Alexandra Dubčeka. Po desaťročiach mu prišlo ľúto, že splnením rozkazu sa stal súčasťou mašiné-

záberu nebolo a ani sa mi ho napriek podpore I. Láluha nepodarilo objaviť. Ťažko uveriť, že sa v Bratislave, kam nahrávku s takým sólokrom z Ufy dopravili, „niekde“ stratila.

Uhrovecké stretnutie zaujalo aj tým, že mladý český historik mal už za sebou podrobnú štúdiu o zlomovom apríli 1969, keď A. Dubčeka vystriedal G. Husák, a pripravoval na rok 2018 knihu o slovenských pomeroch na prahu roka 1967/1968 so zameraním na hýbatel'a zmeny,

GLOSA

Môžeme začať ako v rozprávke. Kde bolo, tam bolo, na úpätí Malých Karpát vítaľa návštevníkov chtvých dobrého vína a malebných karpatských lesov obec Budmerice. Na kraji obce obklopený romantickým parkom stojí kaštieľ. Od polovice päťdesiatych rokov má nad vchodom bronzovú tabuľu Dom spisovateľov a jeho múry zažili celý rad majstrov pera, ktorí sa nezmazateľne zapísali do histórie našej literatúry. Od Margity Figuli cez bratov Hečkovcov, Vlada Mináča až po Vinca Šikulu či básnika búrliváka Jána Stacha. Kaštieľ patrí ministerstvu kultúry, ktoré ho prenajímalo Slovenskému literárnemu fondu.

Príbeh kaštieľa

Ten platil prenájom a v rámci svojich finančných možností sa usiloval kaštieľ udržiavať a zveľadovať. Do toho prišiel november 1989. Slovensko vykročilo do novej dejinnej epochy a čochvíľa i do vytúženej samostatnosti, no a zmeny zasiahli aj spisovateľov. Pôvodný monopolný, s režimom zviazaný Zväz slovenských spisovateľov sa rozštiepil na niekoľko spisovateľských organizácií, ktoré sa názorovo navzájom líšili, občas až do tej miery, že najst' spoločnú reč bolo ťažké aj pre tých, ktorí sa takpovediac slovom živia. Ale budmerický kaštieľ aj naďalej mal v prenájme Slovenský literárny fond, ktorý sa najmä vďaka profesionálnemu a korektnému vedeniu vyhol žabomyšim vojnám spisovateľov. Prvý tlak zo strany MK SR sa objavil v roku 2005, keď bol ministrom František Tóth. Boli to bližšie nešpecifikované úvahy na tému, že kaštieľ treba predať, keďže ministerstvo plánuje racionalizovať svoj nehnuteľný majetok. Našťastie ostalo len pri nekonkrétnych úvahách, keďže Tóth po necelom roku z funkcie odišiel. Sústreďenejší tlak nastal počas ministrovania Daniela Krájčera. Tentoraz už bol dôvod sofistikovanejší. Ministerstvo prijalo nové pravidlá, kde sa vyhlasovali verejné súťaže aj na prenájmy ním vlastných zariadení. Hneď sa prihlásilo úplne neznáme občianske združenie, ktoré sľubovalo modré z neba, pričom vôbec nebolo jasné, aké má s kaštieľom plány. Na dôvažok sa v médiách rozpútala kampaň, v ktorej sa liberálne orientovaní aktivisti, občas aj so spisovateľskými ambíciami, hlasne domáhali toho, aby sa kaštieľ predal. Aby tam nechodili hýriť staré spisovateľské nacionalistické štruktúry. Ostatne, o celej kauze sme obširne písali na stránkach SNN. Našťastie, Krájcer vydržal vo funkcii len o niečo dlhšie ako Tóth a staronový minister Marek Maďarič celú akciu stopol. Zrušil prenájom Slovenskému literárnemu fondu a na dva roky kaštieľ obsadili remeselníci pri rozsiahlej rekonštrukcii. Potom sa z bývalého Domu spisovateľov stal Dom umelcov priamo pod správou MK SR, kde mali chodiť členovia všetkých umeleckých zoskupení. Mali. Do vynoveného, ale sterilného kaštieľa sa nikomu nechce, duch miesta, génus loci, je nenávratne preč a jedinú, čo sa tu v ostatnom čase udialo, je prítomnosť filmárov z nemenovanej komerčnej televízie. Nahrávajú tu totiž ďalší z komerčných bezduchých seriálov s názvom Hotel. A tak sa Budmerický kaštieľ stal takpovediac mimovoľne symbolom cesty, ktorou kráča slovenská kultúra. Bratia Chorváti by povedali: Dobro došli...

Maroš M. BANČEJ

Podpredseda Maticy slovenskej Marek NEMEC o matičnom dnešku

Nestrácať energiu osobnými spormi

Zhovárал sa Maroš SMOLEC – Foto: archív SNN

Prvé dotyky s Maticou slovenskou zažil Marek NEMEC už ako žiak základnej školy. Jej činnosť ho doslova chytila za srdce a ostal jej verný dodnes. Ako člen, ale aj profesionálny pracovník postupne prešiel viacerými funkciami – od radového člena v MO MS cez člena Oblastnej či Krajskej rady, predsedu Odboru Mladej Maticy či člena výboru MS. Dnes je riaditeľom Domu MS v Liptovskom Mikuláši, predseda záujmového odboru Mladá Matica a druhý podpredseda MS. Okrem toho je aj poslanec Mestského zastupiteľstva a podpredseda Komisie kultúry v Liptovskom Mikuláši. Zhovárali sme sa o tom, čím je pre neho práca v národnej ustanovizni priťažlivá a čím by mala priťahovať do svojich radov a činnosti ďalších mladých ľudí.

Na ostatnom valnom zhromaždení ste získali najvyšší počet hlasov od delegátov, ktorí vás zvolili do výboru MS. Novozvolený predseda vám tiež prejavil dôveru a navrhol za druhého podpredsedu ustanovizne. Čo pre vás znamená takáto podpora z radov členskej základne i vedenia?

Moje myšlienky počas valného zhromaždenia smerovali skôr k organizácii a zabezpečeniu všetkého potrebného, keďže úspešné usporiadanie takého významného podujatia bolo pre mňa veľkou výzvou. Pri vyhlásení výsledkov hlasovania som preto zažil naozaj príjemné prekvapenie. Prejavenu dôveru si nesmierne vážim a som nanajvýš potešený, že už v takom mladom veku sa mi podarilo osloviť širokú základňu matičiarov a že moja doterajšia práca v Matici neostala nepovšimnutá. Funkciu druhého podpredsedu beriem ako záväzok a len ťažko by som ju prijal, ak by som nezískal takú veľkú podporu. Nikto nemôže dopredu povedať, že do bodky naplní očakávania každého jedného človeka. No, samozrejme, urobím všetko pre to, aby som svojim konaním a svojimi rozhodnutiami nesklamal samotných matičiarov ani predsedu MS. Pozdvihnúť našu ustanovizneň, naplniť poslanie a plniť program Maticy slovenskej je pre mňa aj preto nesmierne dôležité. Donedávna na regionálnej, dnes už na celonárodnej úrovni.

• Čo chcete v pozícii podpredsedu v Matici zmeniť, resp. zlepšiť?

Do kontaktu s Maticou som pričádzal už ako žiak základnej školy. Postupne som sa stával jej súčasťou, so záujmom som sledoval skúsených matičných pracovníkov a viacerí mi boli vzorom. Práve títo „harcovníci“ mi ako prví prejavili dôveru a už ako sedemnáštrročný som sa vďaka nim začal do

tajov matičnej práce ako člen výboru MO MS v Liptovskom Mikuláši.

Presne som vedel, čomu chcem venovať svoju energiu a čas. Verím, že keď mladým dáme väčší priestor, podarí sa nám naštartovať našu inštitúciu, ktorú viacerí vnímajú ako prežitok z 19. storočia. Dôležité je aj nadviazať na úsilie a výsledky uplynulých období a získať ešte väčšiu podporu významných osobností. V našich radoch je síce mnoho vedcov či umelcov, no nie každý sa k našej inštitúcii verejne hlási. Aj vďaka známym individualitám by bol možno o prácu Maticy slovenskej zo strany verejnosti i médií väčší záujem. Spoločne s masívnejšou propagáciou cez rôzne celoplošné informačné kanály azda dosiahneme, aby naše názory nabrali na dôležitosť. Mali by sme tiež počúvať nielen hlasy od priaznivcov, ale aj od kritikov. Práve to môže byť impulzom na správne konanie.

• Do vašej agendy spadá spolupráca so zahraničnými Slovákmi. Matica má na to profesionálny útvar – Krajské múzeum MS. Myšlite si, že má šancu nejako ovplyvňovať život krajanov v zahraničí?

Slovo ovplyvňovať by som asi nepoužil, pretože každá organizácia či spoločenstvo si žije svojím životom. Skôr by som zvolil výraz pomáhať a podporovať, tam vidím priestor pre Maticu slovenskú vo vzťahu k zahraničí. Jedným z cieľov KM MS je rozvíjať spoluprácu a udržiavať dobré vzťahy so Slovákmi v zahraničí. Spoločné konferencie, vydávanie zborníkov a stretávanie sa je tým najdôležitejším a základným, čo môžeme v tejto oblasti urobiť. Niekedy si organizátori podujatia či už na Slovensku alebo v zahraničí vážia aj návštevu a zdravicu od predstaviteľov Maticy slovenskej. Ako príklad uvediem výbornú spoluprácu, ktorú sme

úspešne nadviazali s krajanmi žijúcimi v Poľsku. Podarilo sa nám to prostredníctvom MO MS v Trstenej, ktorý spadá do pôsobnosti Domu MS v Liptovskom Mikuláši, práve do tohto MO MS vstúpilo už viac ako dvadsať Slovákov z Poľska. Matica je však limitovaná finančne, a tým aj personálne, a aj preto je dôležité spolupracovať s inými inštitúciami. Niekoľko stretnutí som absolvoval napríklad s predsedom Klubu UNESCO Slovakia, ktorý má vo svojom portfóliu tiež agendu zahraničných krajanov. Na tom ostatnom sme už spoločne s predsedom MS Mariánom Gešperom dohodli konkrétnu spoluprácu. Jej zárukou bude podpísanie memoranda o spolupráci v najbližšom období.

• Vaša doterajšia práca sa premietla do spolupráce s Národným osvetovým centrom. Na čom konkrétnom ste sa dohodli do budúcnosti?

Národné osvetové centrum je hlavný organizátor dvoch najvýznamnejších festivalov svojho druhu na Slovensku, a to folklórneho festivalu Východná a divadelného festivalu Scénická žatva. Počas niekoľkých pracovných stretnutí so zástupcami centra sme sa dohodli na konkrétnej spolupráci práve pri usporadúvaní týchto dvoch podujatí s medzinárodnou účasťou. Znak Maticy slovenskej zasvieti na všetkých tlačovinách, plagátoch a propagačných materiáloch prezentujúcich tieto tradičné festivaly po celej krajine. Čo ma však teší najviac, je veľký priestor určený na prezentáciu našej ustanovizne priamo v dejisku festivalov, ktoré navštívia desaťtisíce domácich, ale aj zahraničných divákov. Spolupráca priniesie ovocie.

• Ako by podľa vás mala Matica vyzerať a pôsobiť v najbližších

MEDZI NAMI

V RTVS to vrie. Spod tlakového hrnca bývalého Lipšicovho stáda vyfučala para, osadenstvo spravodajstva rádiotelevízie sa búri proti svojim šéfom, ktorí požadujú od redaktorov a editorov profesionalitu, väčšiu mieru objektívnosti a základnej informačnej služby – politickú nestrannosť. Teda atribúty verejnoprávnosti, ktoré RTVS počas komerčného direktoriátu Václava Miku neplnila a bola viac-menej propagandistickou odnožou politickej opozície prepojenou s redaktormi denníka Sme. Po príklady netreba chodiť ďaleko: reportérka televízneho spravodajstva Zuzana Kovačič Hanzelová figurovala v známej kauze Lipšicovho stáda spolu so svojimi spoličníkmi a spolupracovníkmi – politikom Gáborom Grendelom, Lukášom Dikom, Monikou Tódovou zo Sme, Grendelovou pravou rukou Janou Krescankou Dibákovou z Jojky a ďalšími aktérmi tejto nechutnej aféry.

Stará politická zostava v spravodajstve RTVS zostala s príchodom nového generálneho riaditeľa neporušená, akurát sa zmenili šéfovia. Pre časť redaktorov a redaktoriek, ktorá si zvykla na prezentáciu svojich politických názorov v spravodajských reláciách, to za nového vedenia nie je po chuti. Pod kepienkom osobnej nezávislosti by najrad-

šej pokračovali v starom pracovnom štýle: komentovať správy podľa vlastného politického presvedčenia. Vedenie RTVS v odpovedi na rebéliu a otvorený list redaktorov Sekcie spravodajstva reagovalo oprávnene: „Spravodajská tvorba niektorých redaktorov preto dosiahla také bez-

Verejnoprávnosť v ofsajde

Ludovít ŠTEVKO

brehť parametre, že neraz obťažuje diváka a poslucháča neprofesionálnou, tendenčnosťou, vsúvaním vlastných názorov či emočne prehnanou interpretáciou.“ Prehnané emócie to sú okrem skákania do reči len niektoré črty z arzenálu vlastností moderátorov, ako Braňo Dobšinský v rozhlase a Martin Strižinec v televízii, ktorý pôsobí na obrazovke ako nepodarená napodobenina Václava Moravca z ČT 24.

Na dokreslenie súčasného smerovania spravodajstva v televízii stačí uviesť hlavné večerné Správy RTVS z 15. marca, v ktorých organizátor akcie istý Peter Nagy zvolával ľudí na piatekú demonštráciu Za slušné Slovensko s požiadavkou predčasných volieb. Čosi podobné

zaznelo kedysi za Mikovho riaditeľovania pred štrajkom učiteľov, keď si predstaviteľ Iniciatívy slovenských učiteľov Vladimír Crmoman za svoju tribúnu zvolil verejnoprávny rozhlas i televíziu, aby inštruoval kolegov, že si na protestný pochod prvého júla majú priniesť bubny a trúby. Dodnes

sa v politicky motivovanom spravodajstve takmer nič nezmenilo. O deň neskôr, v piatok 16. marca, spravodajské bloky z veľkých demonštrácií v mestách Slovenska tvorili až päťnásť minút vysielacieho času v štýle Denníka N „minúta po minúte.“ V tých dňoch najväčšej politickej krízy na Slovensku mohol vzniknúť dojem, že priestor na vystupovanie v televízii majú výlučne predstavitelia opozičných strán – Matovič, Sulík, Remišová, Nicholsonová...

Prekopať spravodajstvo a publicistické žánre bude pre vedenie inštitúcie verejnej služby nelažká, ale nepotrebná práca. Bez ozdravného zásahu sa profesionalita a verejnoprávnosť neposunie ani o krok ďalej. Opozičné médiá v službe liberálnych

Marek NEMEC je ďalší z radu nových mladých a dynamických matičných funkcionárov.

rokoch v tejto modernej globalizovanej dobe?

Matica slovenská sa stala pevnou súčasťou kultúry a spoločenského diania v mestách a obciach, kde pracujú oblasťné pracoviská a rozvíjajú svoju činnosť miestne odbory MS. Sieť MO MS na Slovensku je široká, no musí byť aj hustejšia, a tým pevnejšia. Práve miestne odbory Maticy slovenskej a odbory Mladej Maticy sú najzákladnejším kameňom v celej ustanovizni. Rozširovať členskú základňu preto považujem za jeden z najdôležitejších cieľov v činnosti Maticy. Ďalej treba neustále zvyšovať a skvalitňovať propagáciu podujatí. Klásť dôraz na propagáciu či už v regionálnych, alebo celoplošných mienkotvorných médiách, dozaista aj na dnes mimoriadne populárnych sociálnych sieťach, je pre našu prácu alfa a omega. Všetkým matičiarom by malo záležať na jednom ciele – plnohodnotnom a efektívnom fungovaní Maticy slovenskej v týchto dňoch, ale aj v ďalekej budúcnosti. Matica vždy – aj vo svojej histórii, ľudí spájala. Bez rozdielu konfesie, presvedčenia či politickej príslušnosti. Matica slovenská je jednota milovníkov národa a života slovenského a na to nesieme zabúdať. Je samozrejme, že v akejkoľvek skupine ľudí je prierez názorovým spektrom rozdielny, všetkých nás však spája spoločný cieľ. Tak to vždy bolo a ja pevne verím, že aj bude. Je potrebné nestrácať energiu a nezaťažovať sa osobnými spormi. Aj kritický názor musí byť braný na zreteľ a vo všetkom treba hľadať konsenzus a robiť kompromisy.

majiteľov už spustili pokrik: „Quo vadis RTVS?“ Alebo: „Rezník spustil v RTVS mečiarovskú normalizáciu!“ K reklám opozičných politikov a periodík Denník N a Sme sa pridal aj bývalý minister kultúry Marek Maďarič, ktorý sa doteraz nezmeril s odchodom svojho priateľa Václava Miku z postu riaditeľa rádiotelevízie, keď povedal, že „plne chápe otvorený list redaktorov RTVS“. Škoda, že kritický postoj nezaujal aj voči bývalému vedeniu verejnoprávnej inštitúcie tak ako väčšina diváckej verejnosti, hoci dôvodov na to mal viac ako dosť.

Aký bude ďalší vývoj verejnoprávnosti spravodajskej sekcie RTVS? Webový portál už spustil na túto tému anketu, v ktorej nechýbali otázky: Dôjde k hromadnému štrajku redaktorov spravodajstva? Dôjde k hromadnému odchodu redaktorov? Odstúpi Rezník? V spomínanej ankete nedopatrením chýbajú ešte dve otázky. Po prvé: Prijme nespoľahlivých redaktorov a editorov spravodajstva prezident Andrej Kiska? Po druhé: Budú redaktori a editori RTVS v spolupráci s protagonistami demonštrácie Za slušné Slovensko organizovať protestný pochod od obrátenej pyramídy rozhlasu na Mýtnej ulici k výškovej budove RTVS v Mlynskej doline?

Na Námestí SNP môžeme hlasovať, koho si zvolíme za nového generálneho riaditeľa.

Ekonomiku brzdí školstvo odtrhnuté od praxe

Prvé lastovičky duálnych akadémií

Róbert HÖLCZ – Foto: internet

Disproporcija medzi ponukou a dopytom po konkrétnych profesiách sa naďalej prehľbuje. Môžu za to všetci, ktorí majú niečo spoločné s našim skôr nefunkčným vzdelávacím systémom, kam napokon patria aj rodičia, žiaci a študenti. A situácia sa bude zhoršovať, keďže do študijného veku sa dostávajú slabšie populačné ročníky a navyše sa každým rokom zvyšuje počet študentov so záujmom študovať, pracovať a neraz aj zostať v zahraničí.

O tom, že títo „cezhraniční“ patria medzi tých lepších aj ambicióznějších, ktorým nejde len o absolvovanie prestížnejšej univerzity, ale chcú niečo viac v živote dokázať, nemožno pochybovať. K tomu treba pripočítať, že sú čoraz viac ohrozené odvetvia s terajším vyšším vekom ich zamestnancov, akými sú zdravotníctvo, školstvo a tiež poľnohospodárstvo, ktoré postihne medzigeneračná výmena zamestnancov. Práve preto treba uvážiť, že naše zdravotníctvo bude z roka na rok stále drahšie, keďže aj populácia starne, predlžuje sa vek dožitia, lekárske prístroje sú stále nákladnejšie a slovenskí lekári za lepšími podmienkami tiež odchádzajú do zahraničia.

TECHNIKOV NIET

Terajšia ponuka absolventov stredných a vysokých škôl nezodpovedá potrebám trhu práce z viacerých dôvodov. V štatistike vysokoškolsky vzdelaných nielenže klesá počet absolventov, ale takmer polovicu z nich tvoria absolventi humanitných smerov bez možnosti uplatnenia v praxi vo svojom odbore, a preto väčšina z nich pracuje v odbore, ktorý nestudovali, čo sa odráža aj na ich

Výrobná prax sa obzerá, kde by našla nových pracovníkov. Tých je žalostne málo, keďže školský systém doteraz prehliadal jej potreby.

mzdovom ohodnotení. Šťastie majú v tom, že pri terajšom nedostatku pracovných síl sa tretina z nich zamestná na pozícii, kde stačí stredoškolské vzdelanie bez akejkoľvek vyhladky na ich ďalší pracovný postup. Výhodou môžu mať vysokoškolskí absolventi, ktorí počas štúdia u budúcich zamestnávateľov pracovali alebo spolupracovali pri spracovaní záverečných prác. Ak sa predsa len zamestnávateľ rozhodne pre prijatie absolventa niektoej z vysokých škôl mimo jeho

odboru, musí vynaložiť ďalšie náklady na zaškolenie, a tak môžu chýbať peniaze na iné potreby spoločnosti.

Pokiaľ ide o absolventov stredných škôl, je situácia ešte zložitejšia. Jednak im absolventi vysokých škôl obsadzujú voľné pracovné pozície, ako o tom vyššie píšeme, a tiež nám chýbajú najmä absolventi technických stredných škôl s maturitou alebo bez nej. Ak sa však stane, že je stredoškolská šikovnejšia, môže zarobiť viac ako vysokoškolský absolvent. Pre

nich teda ešte viac platí vybrať si taký študijný odbor, po skončení ktorého budú mať istotu zamestnania, čo dnes najlepšie zabezpečuje už v praxi overený duálny systém vzdelávania.

PILOTNÉ PROJEKTY

Pre prehlbovanie disproporcie medzi vzdelanostnou úrovňou absolventov stredných a vysokých škôl a odbornými kvalifikačnými potrebami trhu práce, čoho dôsledkom sú tisíce nezamestnaných absolventov, rozhodli sa niektorí významnejší slovenskí, ale aj zahraniční zamestnávateľi vstúpiť do spolupráce s ministerstvom školstva na systéme duálneho vzdelávania v súlade so zákonom, ktorý je u nás platný od septembra 2015. V systéme sa má zosúladiť teoretická výučba na školách s potrebami praxe u budúcich zamestnávateľov na základe zmluvy o duálnom vzdelávaní. V súčasnosti majú stredné školy v ponuke takmer tritisíc miest v odbornom duálnom vzdelávaní v rôznych odboroch, na ktoré si deviatci a ich rodičia môžu podať prihlášku, čím si zároveň vyberajú nielen odbornú profesiu, ale aj budúceho zamestnávateľa. Ten je v tomto systéme povinný zabezpečiť odbornú výchovu, prístrojovú techniku a podľa dĺžky praxe aj odmenu. Poslucháč duálneho vzdelávania má po skončení školy zabezpečené pracovné miesto. Na Slovensku už máme niekoľko duálnych akadémií pre stredoškôľakov a od školského roku 2017/2018 aj duálne bakalárske štúdiá v automobilovom priemysle, ktoré zabezpečuje Volkswagen v spolupráci so Strojníckou fakultou Slovenskej technickej univerzity v Bratislave.

Uniformovaní kosovski ozbrojenci v Mitrovici a Prištine napínali svaly

Brutalita voči predstaviteľom srbskej vlády

Martin JARINKOVIČ – Foto: ZATL/AP

Brutálny zásah bezpečnostných zložiek orgánov dočasnej správy okupovanej srbskej oblasti Kosovo a Metochija proti miestnym predstaviteľom srbského spoločenstva a srbskej vlády opätovne rozbúrili hladinu vášni na Balkáne. Kosovsko-albánska verchuška týmto aktom chcela demonštrovať svoju silu a rozhodnosť, ako aj schopnosť plne kontrolovať situáciu v okupovanom Kosove.

Ozbrojenci v uniformách špecializovaných kosovských policajných jednotiek eskortujú riaditeľa Kancelárie pre Kosovo a Metochiju pri srbskej vláde Marka DJURIČA.

Orgány samozvaného Kosova svoj brutálny zákrok odôvodnili tým, že riaditeľ Kancelárie pre Kosovo a Metochiju pri srbskej vláde Marko Djurič a generálny sekretár prezidenta Srbska Nikola Selakovič údajne nelegálne prekročili administratívnu líniu rozhraničenia medzi Srbskom a Kosovom. Špeciálne jednotky kosovských policajných síl preto 26. marca vtrhli na územie Srbsmi väčšinou obývaného a kontrolovaného severného Kosova a v Kosovskej Mitrovici prerušili stretnutie miestnych srbských lídrov so spomínanými predstaviteľmi Srbska. Použili pritom slzný plyn, šok-bomby a prítomných účastníkov fyzicky napadli. Pod hrozbou automatických strelných zbraní zadržali Marka Djuriča, ktorého následne eskortovali do Prištiny, kde ho teatrálny ako trofej vliekli ulicami za pokrikov nepriateľského davu

s cieľom ponížiť nielen jeho, ale aj Srbsko.

PRAVDA O INCIDENTE

Po incidente vystúpil pred kamery srbských médií s vyhlásením srbský prezident Aleksandar Vučić, ktorý usvedčil orgány samozvaného Kosova z klamstva. Podľa prezidenta, predstaviteľa Srbska podľa doteraz rešpektovanej procedúry len oznamujú svoj príchod do oblasti predstaviteľom dočasných inštitúcií Kosova. Nemajú povinnosť žiadať schválenie návštevy. Jedinou podmienkou je ohlásenie príchodu v požadovanom časovom predstihu, pričom Kancelária pre Kosovo a Metochiju pri srbskej vláde ohlásila príchod M. Djuriča kosovskej strane namiesto požadovaných dvadsaťštyri hodín až sedemdesiatpäť hodín pred plánovanou návštevou. Predstavitelia dočasných orgánov Kosova nemajú kompetenciu zakázať príchod

srbských štátnych predstaviteľov do oblasti.

Prezident Vučić bol nezvyčajne otvorený a rozhorčenie neskrýval za diplomatický slovník. Podľa jeho hodnotenia: Teroristi oblečení do policajných uniform špeciálnych jednotiek neexistujúceho štátu Kosovo chceli za priamej podpory EULEXU (Misia EÚ na presadzovanie práva v Kosove) ukázať, že sú schopní obsadiť sever srbskej oblasti Kosovo a Metochija. V priamom prenose Rádiotelevízie Srbska prezident ďalej povedal: „Banda jedna, viete, čo spravíte!? Banda podporená západnými mocnosťami, ktoré vždy budú hovoriť, že sú dve strany, a keď sa spýtate, čo je naša strana, nevedia, čo povedať. Ja som dokonca ani nechcel vyťahovať argument, že Kosovo a Metochija je naše územie podľa našej ústavy a my sa nikoho nemusíme pýtať na nič, ale ja som povedal, že sme rešpektovali dohodu, dokázal som vám, že sme rešpektovali dohodu – dáme vám všetky maily, že sme ... trikrát opakovali oznámenie a nebolo to dostatočné ... potom vyjdú (predstavitelia EÚ – pozn. MJ.) a hľa: vyzývame na mier, no skutočne!?”

REAKCIE NA PROVOKÁCIU

Ako vidno, prezident Vučić sa v svojej reakcii nevyhol kritike pokryteckého postoja Európy. EÚ na incident reagovala vyhlásením podľa obvyklého kľúča – ak niečo vyvolajú Srbi – kritika je adresná a ostrá, ak sú zodpovední Albánci – chránenci Západu, tak obe strany sú vyzývané na konštruktívny prístup a zmier. Albánsku provokáciu jednoznačne odsúdilo už tradične len Rusko. V tejto súvislosti srbský analytik Dragutin

Andjelkovič uviedol, že ruská podpora je dôležitá. Dôležitá je podľa neho aj skutočnosť, že prezident Vučić sa v reakcii na udalosti obrátil telefonicky priamo na prezidenta Putina, čím demonštroval, že Srbsko má alternatívy, pretože ako uviedol, Západ chápe len politiku alternatív – keď vidí, že Srbsko má nejakú alternatívu, bude nútený viac zvažovať svoj tlak. Najsmelším bol už tradične vo svojej reakcii radikál Vojislav Šešelj, ktorý vo vysielaní TV Happy označil Spojené štáty za priameho režiséra posledných udalostí v Kosove.

ČO SA SLEDUJE?

Ako odznelo v srbských publicistických reláciách a debatách na rôznych televíziách od viacerých analytikov za dňami v Kosove treba vidieť širší scenár – súčasť geopolitickej hry. Spomeňme za všetkých aspoň Milovana Drecuna, ktorý poukázal na súvislosť incidentu s otázkou zriadenia spoločenstva srbských obcí – ako jedného zo záväzkov vyplývajúcich z Bruselskej dohody pred piatich rokov. Podľa neho nie je náhoda, že po tom, čo nakoniec navela, navela kosovská verchuška pod tlakom ohlásila, že konečne pristúpi na realizáciu tohto príslubu, vzápätí sa odohral takýto incident. Zámer albánskej provokácie bol, aby destabilizoval a oslabil Srbsko vnútropoliticky. Aby bola srbská vláda zatiahnutá – ako vinná strana – do konfliktu, v ktorom by si boli Albánci istí západnou podporou, prípadne aby reakcie srbských radikálov na slabú srbskú odozvu vyvolali turbulencie vnútri Srbska. Albánci zároveň kalkulovali s tým, že Srbsko v reakcii na incident preruší bruselské rokovania s Prištinou, čím by získali opät zámienku, resp. odôvodnenie na nevytvorenie spoločenstva srbských obcí. Tieto alternatívy vývoja by mali podľa Drecuna podporu Západu, ktorý Srbsko vníma cez prizmu konfliktu s Ruskom ako nedôveryhodného ruského hráča v regióne. Srbsko – ako poukázal – má totiž aj jediný balkánsky štát oficiálne strategické partnerstvo s Ruskom a na palebnej línii medzi Západom a Ruskom po neutralizácii Macedónska a Čiernej Hory ostalo na Balkáne nepokryté už len Srbsko.

NA OKRAJ

Jedna z najväčších obmedzujúcich podmienok budúceho rastu slovenskej ekonomiky je štrukturálny nesúlad medzi ponukou a dopytom po rôznych pracovných profesiách, pretože nám chýbajú práve tie, ktorých odvetvia sa najviac podieľajú na raste HDP. Vláda sa snaží tento stav riešiť zmenou vzdelávacieho systému, keď na niektorých stredných školách sa zaviedol systém duálneho vzdelávania, v ktorom dochádza k väčšiemu prepojeniu teórie a praxe do systému zapojených predovšetkým súkromných firiem.

Zamestnanec je úzky profil

Tento systém vzdelávania už začína fungovať aj na vybraných vysokých školách, podľa všetkého s prínosom nielen pre štát, ale aj pre absolventov stredných a vysokých škôl s budúcou istotou zamestnania práve v tom odbore, na ktorý sa teoreticky pripravovali. Medzi ďalšie opatrenia patrí terajšia príplatková mašinéria pre zamestnancov v nočných a víkendových zmenách, ktorými sa vraj vláda snaží zvyšovať hrubé mzdy aj z dôvodu, aby od nás zamestnanci neodchádzali pracovať do zahraničia. Na škodu vecí však je, že vláda sa nechce z verejných peňazí podieľať na zvyšovaní najmä čistých miezd zamestnancov zmenou daňových a odvodových sadzieb. A tak ak sa vyššie mzdové náklady nepodarí zamestnávateľovi premeniť do cien jeho predmetu podnikania, dochádza k zníženiu jeho konkurencieschopnosti i k poklesu jeho zisku, a teda aj dani do štátneho rozpočtu. Z vyšších hrubých miezd zaplatí zamestnanec viac za stále vyššie ceny potravín, energií, najnovšie bankových poplatkov, ale napokon aj za celý rad ďalších služieb, ktorými sa v konečnom dôsledku zvyšuje jeho domáca spotreba na HDP a tiež príjmová stránka štátneho rozpočtu. Dnes je podiel domácej spotreby na HDP u nás vyšší, ako je podiel zahraničného obchodu, a tak sa ani nemôžeme čudovať, že čím viac domácnosti zarábajú, tým viac sa zvyšuje ich zadlženosť. Ich dopyt po nehnuteľnostiach je už taký vysoký, že Národná banka Slovenska neustále prijíma celý rad opatrení na zníženie objemu požičiavaných peňazí – zatiaľ bez výraznejšieho úspechu, čo má zásadný vplyv na ich cenu. Daňové a odvodové zaťaženie zamestnávateľov patrí na Slovensku medzi najvyššie na starom kontinente. Pokiaľ sa zvyšujú mzdové náklady z dôvodu rastu produktivity práce v konkrétnej spoločnosti, je to v poriadku, keď sa však z dôvodu príplatkov zvyšujú mzdové náklady bez nárastu ekonomiky v dotknutej spoločnosti, môže dôjsť k strate s následným dosahom aj na zníženie počtu zamestnancov, čo už v poriadku nie je. Keď to nepochopila minulé vláda, mohla by terajšia v druhej príplatkovej etape s účinnosťou od mája budúceho roku, keď sa príplatky majú zvyšovať ešte o nejaké percento navyše. Riešením by bolo príplatky za nočné zmeny a víkendy daňovo zvýhodňovať aj pre očakávaný nárast inflácie, ktorá by sa tak vyššími čistými mzdami zamestnancov mohla kompenzovať.

Róbert HÖLCZ

BESEDNICA

V automobilkách je to v podstate jednoduché. Stačí pozvať zamestnancov (ak sa nájdú), postaviť ich k výrobnému pásu, naprogramovať štítky na jednotlivých paletách a čakať, kým sa neskončí pracovná zmena. Jej výsledkom je niekoľko desiatok nových vozidiel. Potom zvoz zamestnancov a tak dokola. V školách je to iné. Musia mať dobré vedenie a učiteľov, ktorí chcú učiť a naučiť. To treba vedieť, to sa nedá nakodovať na nejaký programovací štítok. A najmä treba im to aj umožniť. Teda tým, ktorí vedú a chcú učiť. Nie zavalit' ich administratívou, naháňaním kariéry v podobe kreditov, prípadne sa na nich dopúšťať ešte onakvejších pokusov.

O vzdelávaní

Na konci marca sme si zvykli pripomínať Svetový deň učiteľov. Zámerne treba o ňom písať v minulom čase. Lebo sa z nás tento deň vďaka vzdelaniu akosi vytratil. Ak nie sme vďační, nemáme v úcte. To je stará pravda, ktorú doteraz nikto nijako nezmenil.

Stávame sa citovou a vzdelanostnou fabrikou. Bežia v nej výrobné pásy, produkuje výrobu i nadvýrobu, niekedy straty. Automat. Nemysliaci, hoci inteligentní.

Čo však s deťmi, ktoré sú ich produktom? S deťmi, ktoré sa nedokážu uplatniť na trhu práce, ktorý momentálne u nás volá po všetkom, čo má ruky i nohy. S deťmi, ktoré vyštudujú vysoké školy, chrliace stovky pre prax zbytočných ľudí?

Čo s učiteľmi, ktorí štúdiom nadobudnú oprávňujúce pedagogické vzdelanie, aby učili, no neučia, lebo ich to neuziví, nebaví, nenaplnia, demotivuje? (Nehodiace sa vyškrtnite.)

„Človek sa môže stať človekom iba výchovou,“ povedal symbol učiteľstva Ján Amos Komenský a vyzval: „Hľadajme spôsob, aby učiteľia menej učili a žiaci viac pochopili.“

Vzbudil ducha tvorivosti a slobodného rozmyšľania je úlohou každého civilizovaného moderného vzdelávacieho systému. Na to však z umelého spánku potrebujeme zobudiť školstvo ako také. Aj napriek tomu, že v ňom stále pôsobia (zatiaľ ešte stále) aj také osobnosti pedagogického stavu, ktoré svoju prácu vnímajú ako spoločensky prioritné poslanie.

Vzdelanie je súhrn znalostí, vedomostí, poznávacích spôsobilostí a schopností, ktoré nadobudol jednotlivec na základe školského vzdelania, učenia, rozumovej výchovy, životných a pracovných skúseností a cieľavedomého sebazvedľovania. Získavanie vzdelania je vzdelávanie. Hlavným miestom civilizovanej spoločnosti, kde sa poskytuje mládeži sústavné vzdelávanie, sú školy.

Ešte raz – hlavným miestom civilizovanej spoločnosti sú školy. Kým toto nevezme ako fakt, dovtedy bude náš sen o vedomostnej spoločnosti, hoci ako pertraktovaný vo vyhláseniach i programoch politikov, iba nenaplneným vzdialeným snom. (ib)

Žiak musí ovládať štátny jazyk, poznať históriu svojho národa a jeho kultúrne dedičstvo

Najcennejšie, čo máme a vieme ovplyvniť, je vzdelanie

Zhovárал sa Štefan ZLATOŠ – Foto: archív J. M.

Slovenské národné noviny získali oprávnenie publikovať rozhovor s prof. Ing. Jánom Mikolajom, CSc., ktorý v súčasnosti pôsobí ako vysokoškolský pedagóg, vedie Katedru technológie a manažmentu stavieb Stavebnej fakulty Žilinskej univerzity. Je autorom množstva vedeckých statí. V rokoch 1996 až 2006 bol členom výboru pre financovanie a ekonomické hodnotenie C-9 Svetovej cestnej organizácie AIPCR a členom Internal Road Federation. Je predsedom komisie pre habilitačné a inauguračné konanie v odbore Technológia a manažment stavieb. V rokoch 2006 až 2010 bol popri výkone funkcie ministra školstva predsedom Rady vlády pre vedu a výskum – poradného orgánu vlády SR.

• Boli ste ministrom školstva, ste vysokoškolský pedagóg. Situáciu viete posúdiť „z oboch strán“. Ako sme na tom na Slovensku so vzdelávaním a so vzdelaním?

Vzdelanie je asi to najcennejšie, čo máme a čo vieme sami ovplyvniť, preto je školskej problematike oprávnené venovať taká obrovská pozornosť. Každý z nás chodil do školy, do školy chodia naše deti a život nás núti všetkých stále sa vzdelávať. Najmä obrovský pokrok v technológiách, s ktorými sme v styku dennodenne, predpokladá zvyšovanie disponovanosti človeka, aby sa nestratil a vedel sa orientovať. V najbližšej budúcnosti sa očakáva odklon od ľudskej práce práve k technológiám, rozvíjať sa bude najmä robotizácia, umelá inteligencia, digitálne algoritmy, biogenetiky a pod. Na to všetko sa musíme pripraviť. Aj preto je dôležité, aby školstvo malo premyslenú koncepciu. V súčasnosti však podlieha obrovskej kritike. Kritizujú ho z priemyslu, ale sťažujú sa aj v zdravotníctve, stavebnej výrobe či IT priemysle. Každý očakáva, že školstvo pripraví absolventa presne na to, čo kto momentálne potrebuje. No zabúdame na to, v akej dobe žijeme a čo všetko by dnešný absolvent mal vedieť v porovnaní s tým, čo vedel čo i len o pár rokov dozadu. Základ musí byť v humanitných a spoločenských vedách, žiak musí poznať štátny jazyk a históriu svojho národa, jeho kultúrne dedičstvo, ďalej morálku a etiku. V rámci prírodných vied matematiku, fyziku, chémiu. Základy logiky. K tomu musí mať ekonomické myslenie a finančnú aj legislatívnu gramotnosť, znalosti informačných technológií a cudzie jazyky. Z odborného hľadiska je nevyhnutné, aby študent získal to, čo nezíska v praxi, a to je teoretický základ odborných predmetov. A k tomu by mala pristúpiť prax. Tú však nemôže poskytnúť škola, poskytnúť ju musí prax. Otázkou je, či ju poskytuje dostatočne.

Už z tohto prehľadu vyplýva, že školstvo je náročný a najmä komplexný systém. Poskytnúť kvalitné vzdelanie našim deťom si vyžaduje spoluprácu všetkých – štátu, samosprávy, učiteľov, rodičov, priemyslu, kultúry, médií. Len kritizovať či dehonestovať nestačí. V tom sa musíme zmeniť. V tom je podstata. Môžeme mať akúkoľvek reformu, zákony, učebnice, IT pomôcky. Bez zaniatených učiteľov a rodičov to jednoducho nepôjde.

• Pomerne dlhé obdobie pripravovala skupina odborníkov programový dokument Učiace sa Slovensko. Ten však stroskotal takmer v tom istom okamihu, ako uzrel svetlo sveta. Vám osobne v ňom niečo prekážalo alebo chýbalo...

Je dobré, že sa dal vypracovať dokument, ktorý by mal na základe analýzy skutočného stavu navrhnuť smerovanie školstva na najbližšie obdobie. No okrem zloženia odborníkov ako najväčší problém vidím to, že ministerstvo nevypracovalo seriózne zadanie štúdie a obsah ponechalo len na samotných spracovateľov. Tak sa mohlo stať, že chýba to najdôležitejšie, a to ako

V čase, keď bol Ján MIKOLAJ ministrom školstva, pripadal rezort na jeho reformy neprípravený; teraz by sa mnohé z jeho myšlienok už dali, mohli aj mali uskutočniť.

riešiť vzdelávanie ako celok, ako systém. Teda žiak – učiteľ – rodič a k tomu škola, samospráva, štát. Definovať vzájomné väzby, zodpovednosť každej zložky. Určite nie je správne začať reformu kapitolou individuálneho vzdelávania. Materiál je pritom obsiahly, ale rozbitý do množstva detailov. Chýba aj definovanie, ako by malo vyzerať vzdelávanie teraz či o desať alebo o dvadsať rokov. Ale aby som nebol iba kritický, ako určitý východiskový materiál pre serióznu koncepciu sa tento materiál použiť dá.

• Bez podobného „manuálu“ však asi ťažko očakávať nejaký progresívny impulz v systéme vzdelávania na Slovensku. Čo by sa malo urgentne udiť, aby Slovensko v tejto oblasti nestrácalo dych a nezaostávalo za vzdelávaným svetom?

Áno, ale zmeny sa musia robiť od najpodstatnejších a postupne, nie všetky naraz. V prvom rade treba doriešiť otázky riadenia školstva, keďže je v súčasnosti roztrieštené medzi ministerstvá školstva, vnútra a zdravotníctva. Treba prehodnotiť systém originálnych a prenesených kompetencií medzi štátom, samosprávou a územnou samosprávou a zriadenie školských rád. Následne treba prepracovať zákon o pedagogických zamestnancoch, ale nie zrušením kreditov, ako sa to navrhuje v Učiacom sa Slovensku. Na základe niekoľkoročných skúseností a poznatkov učiteľov treba upraviť kritériá a systém vzdelávania. Princípom by malo byť, aby vzdelávanie motivovalo učiteľov na získanie vyšších profesionálnych štandardov a kariérnych pozícií. A tie následne by mali byť spolu s hodnotením pedagogických výkonov odmenené príplatkami – kreditmi. V oblasti odborného školstva treba doriešiť systém duálneho vzdelávania najmä z hľadiska motívácie škôl a získanie praxe potrebnej pre jednotlivé druhy špecifikácií priemyslu. Upraviť treba aj metódu financovania školstva najmä vo vzťahu k preneseným kompetenciám a mimo školského vzdelávania.

• Všeobecne sa dnes konštatuje, že mladí ľudia, ktorí vstupujú na pôdu vysokých škôl, sú vybavení asi takým sumárom znalostí, akým kedysi disponovali začínajúci gymnazisti – je na takom vídení miery vedomostí niečo pravdy?

Naozaj sa ukazuje, že absolventi stredných škôl nie sú dostatočne pripravení na štúdium na vysokej škole. To je vo všeobecnosti pravda, ale sú aj rozdiely. A to je zrejme cesta. Určite vzniknú stredné školy s rozdielnymi výsledkami vo vzdelávaní. Niektoré sa budú musieť viac zamerať na odbornú prípravu, iné na teoretické základy, prírodné vedy či cudzie jazyky. Ja osobne veľmi preferujem bilingválne stredné školy či školy s rozšírenou výučbou cudzích jazykov. No a vyberú si žiaci spolu s rodičmi. O slabšie stredné školy alebo tie, ktoré neposkytnú atraktívnejšie študijné programy, by jednoducho nemal byť záujem a postupne by zanikli.

• Mnohých mladých učiteľov na základnom stupni vzdelávania sprevádza skepsa, že na samotné vzdelávanie v ich pracovných povinnostiach zostáva času len tak „úchytkom“, akoby ani nebolo prioritou. Prečo tak dlho pretrvávajú takýto stav?

Prvoradou prioritou pri reforme z roku 2008 bolo vytvorenie štátnych vzdelávacích programov tak, aby minimálne tridsať percent výučby ostávalo na voľnom výbere školy či učiteľov cestou školských vzdelávacích programov. Tie im nikto nepredpisoval, mali absolútne voľnú ruku. Taký priestor nie je nikde v zahraničí. Otázkou je, ako tento priestor dokážu učiteľia využiť. Súhlasím však treba s tým, že byrokracie je stále zbytočne veľa a najmä tej, ktorá vzniká pri projektoch EÚ fondov. To je naozaj škoda, pretože projekty, ktoré vznikajú na úrovni základných škôl, sa mi zdajú celkom zmysluplné. Veľa užitočnej práce vo vzdelávaní však spôsobuje digitalizácia a vôbec informačné technológie. To môže podstatne zefektívniť a zatriktívniť celý vyučovací proces.

• Pracujete na vysokoškolskej pôde, ktorú by sme mohli nazývať aj vedeckou... Ako je na tom veda a jej rozvoj v našich vysokých školách? Ako je živé štátom a či nie je náhodou aj podvyživená?

Kapitola vysokého školstva a vedy je v dokumente Učiace sa Slovensko rozpracovaná asi najslabšie, dokonca zavádza vyšší stupeň byrokracie, ako je to v súčasnosti. Treba vychádzať z predpokladu, že u nás je vysokoškolské vzdelávanie zadarmo, čo je správne. Na druhej strane nie sú naše vysoké školy pod takým existenčným tlakom, ako povedzme v USA či vo Veľkej Británii, a preto otázka samohodnotenia vysokých škôl sa určite minie účinku. Preto je nevyhnutné v prvom rade nastaviť systém komplexnej akreditácie, ktorú treba podstatne zjednodušiť, ale zásady akreditačných štandardov ESG 2015 (EU standards and guidance for quality assessment) sa pri hodnotení vysokých škôl dodržať musia.

Otázna je aj otázka profesionalizácie akreditačnej komisie, neviem, či je to správna cesta. Určite je však veľmi nesprávne oddelenie hodnotenia vedeckovýskumnej činnosti priamo od akreditácie. Tým sa znižuje hodnota, úroveň a kvalita vysokých škôl ako takých. Veda a výskum sú predsa základom, bez ktorých sú vysoké školy odsúdené na zánik. Vyriešiť treba aj systém vzdelávania súkromných vysokých škôl. Tým, že nepoberajú štátne dotácie, ľahšie sa „prešmyknú“ cez akreditačný proces, najmä z hľadiska hodnotenia vedy. To nie je možné, pretože aj súkromné vysoké školy musia robiť základný a aplikovaný výskum a podstatne zvýšiť jeho financovanie. Problémom vedy okrem nie efektívneho čerpania EÚ fondov je aj účasť súkromného kapitálu vo vedy a výskume, ktorá je jednou z najmenších v celej Európskej únii a podstatne zaoštráva za verejným financovaním. Cestou je preto vytvorenie nových podmienok a štátnych dotácií na vznik nových moderných projektov založených na dopytovaní, zákazkovom či verejno-súkromných modeloch financovania spoločného vysokoškolského a podnikateľského prostredia.

• Sám dobre poznáte nadaných študentov, možno budúce vedecké a uznávané kapacity. Iba malé percento ich však nachádza uplatnenie u nás na Slovensku. Je to iba v ich finančnom ohodnotení alebo čo všetko na ich rozhodnutie ísť sa uplatniť inam pôsobí?

Myslím si, že aj tu sa situácia mení na lepšiu. Aj na nás ako univerzitu sa obracajú renomované domáce, ale aj zahraničné inštitúcie pôsobiace na Slovensku s požiadavkou o absolventov na rôzne kariérne pozície a už aj veľmi dobre finančne ohodnotenú. Problémom však je zatiaľ znalosť angličtiny. Napríklad v stavebníctve na Slovensku pôsobia takmer všetky renomované zahraničné stavebné spoločnosti, ktoré neustále potrebujú našich absolventov a požiadavky už prevyšujú dopyt. A to sa týka už celého priemyslu. Obrovské príležitosti sú aj v informačných technológiách, taktiež platených vysoko nadpriemernou mzdou. Nízke až veľmi nízke platy sú však na úrovni vysokých škôl, ktoré, ako som už spomenul, možno riešiť novými grantovými schémami z úrovne ministerstva školstva.

• Má slovenské školstvo v nejakom relatívne dohľadnom čase šancu na zlepšenie úrovne?

Áno, ale naozaj veľmi záleží na tom, ako sa štátu podarí vytvárať lepšie podmienky. Musí sa podstatne zlepšiť odmeňovanie učiteľov najmä prostredníctvom motivačných systémov, zlepšiť vybavenie informačnými technológiami, obmedziť byrokraciu a vôbec zatriktívniť celý vyučovací proces. Musí sa zlepšiť spolupráca s praxou, a to na oboch stranách. Ale treba najmä rozmýšľať, ako obmedziť bulvár a jeho vplyv na mladých ľudí, vrátiť sa k hodnotám, ku kultúre, koreňom národného ctenia a vzájomnej úcty a rešpektovania sa. Potom školstvo perspektívu má.

FEJTÓN

Pred predajňou Zajačik a rybička bolo opäť plno. Zvlášť pred Veľkou nocou akoby sa roztrhlo vrece záujmu o malé zajačiky, či ako ich ešte volajú – zdobnené králiky. Nič proti tomu, nech si deti vytvoria blízky vzťah k zvieratkám, len keby tých kupujúcich nebolo toľko. Jusko pritom stál v rade celkom na chvoste a pokorne sledoval, ako sa pomaly blíži ku pokladni.

Symboly jari

Pred ním stála mladá mamička s dcérkou: „Chcela by som iba granuly pre psa, ale takto neviem, kedy sa dostanem na rad,“ zdôverila sa. „A ja by som chcel ešte pol kila slnečnicových semien, lebo zime sa akosi nechce, zato vtáčikom v krmidlách stále chutí,“ pridala sa k rozhovoru Jusko. Keďže obaja nemali odvahu predbehnúť ostatných, z ktorých väčšina chcela kúpiť zajačikov, čakali a sledovali, čo sa okolo nich deje. Oproti nim postupne vychádzali rodičia s kliečkami a šantiace dievčatka. Všetky sa už tešili, ako pohľadia svojich miláčikov... „Chvalabohu, že máme psa. Na pohľadie duše to celkom stačí. Nie som proti zajačikom, ale po tom, čo sme mali škrečka, biele myšičky či potkana s červenými očkami, nechcela by som už v našom byte nijaké ďalšie zvieratko,“ rozhovorela sa mladá mamička. Jusko prikývol, ale vedel o tom svoje. Aj on sa kedysi bránil pred kúpou šteniatka, aby napokon privoľil. A to, čo mu bolo hneď na začiatku jasné, že pre ich malého školačka to bude iba kratochvíľa, sa potvrdilo oveľa skôr, ako dúfal, a starostlivosť o štvornohého priateľa pripadla jemu. Niekedy sa síce pri prechádzkach striedali, ale fakt iba občas. Už má túto skúsenosť za sebou. Hoci so psom sa po pätnástich rokoch spolieha, kým neodíde do večných lovísk, ľúčil ťažko. Darmo, bol to člen rodiny. Často mal pocit, že ho chápe ako nikto, k dokonalejšť mu chýbal iba dar ľudskej reči. Aj preto, keď odišiel na starobu, nechcel už ďalšieho psa. Kým Jusko takto premýšľal, dcérka poľahka za sukňu mamičku. „Ešte ostala jedna kliečka so zajačikom. Pozri, aký je zlatý. Budem sa oňho starať. Sľubujem, mamka.“ – „Ale my sme sa na ničom takom predsa nedohodli,“ začala nekompromisne mamka. Keďže to vyzeralo na dlhší dialóg, predavač odvážil Jusku po kila slnečnice. Napokon sa nechala presvedčiť aj mamička. Zvlášť po tom, čo jej predavač a vedúci v jednej osobe vopchal do ruky návod s pokynmi ako, kedy a čím kŕmiť, ako čistiť kliečku, dopĺňať vodu, či kedy pustiť zajačika, aby sa prebehol po byte. Najviac ju získal tým, keď mamičku ubezpečil, že v prípade, ak so zajačikom z rôznych dôvodov nebude spokojná, môže ho vrátiť aj s kliečkou a celým príslušenstvom. Po tom, čo odišla mamička s kliečkou so zajačikom a od radosti poskakujúcou dcérkou, Jusko s predavačom v obchode osireli. „Gratulujem, dnes ste predali všetkých malých zajačikov,“ začal Jusko. „Zajtra sa znovu začne kolotoč. Pretože zďaleka som neuspokojil všetkých záujemcov, respektíve ich dcéry,“ potvrdil predavač. Jusko sa dozvedel, že vedúci zajtra skoro ráno vyberie zo svojho chovu ďalších malých zajačikov. Práve vďaka niektorým kupujúcim, ktorí sa malých králikov pred časom rozhodli vrátiť, stal sa nielen predavačom, ale aj chovateľom. „Najčastejším dôvodom, kvôli ktorému mi vrátili malých štvornohých miláčikov, boli vraj alergie detí. Hoci ja viem svoje. Ale nechcel som si to pre seba, veď náš zákazník – náš pán, nie? Poviem vám, že jedného zajačika som takto predal trikrát!“

Marian ŠIMKULIČ

Priekopnícka práca Klubu vojenskej histórie Beskydy na obraze dejín

Mapujú boje nazvané Karpatské Termopyly

Marian ŠIMKULIČ – Foto: autor

Štátna vedecká knižnica v Košiciach a Klub vojenskej histórie Beskydy Humenné usporiadali 22. a 23. februára medzinárodnú vedeckú konferenciu Slovensko a prvá svetová vojna. Aj keď si konferencia nekladla za cieľ zmapovať všetky historické súvislosti, poukázala na mnohé skutočnosti z priebehu vojny najmä na území severovýchodného Slovenska, kde v rokoch 1914 a 1915 prebiehali ťažké boje medzi vojskami cisárskej rakúsko-uhorskej, nemeckej a cárskej ruskej armády na karpatskom fronte. Zaoberala sa tiež otázkami záujmu o zachovanie a opatrovanie odkazu tohto obdobia našich dejín, keďže doteraz sa mu nevenovala adekvátna pozornosť a v porovnaní s ostatnými európskymi krajinami Slovensko zatiaľ nedokázalo vyťažiť z nej trebárs ani len turistický potenciál.

Veľký kus priekopníckej práce vzali na seba členovia KVH Beskydy, keď po skúmaníach v archívoch na svojej webovej stránke uverejnili zoznam vyše desiatich padlých vojakov. Motivovalo ich na to mesto Michalovce, ktoré prejavilo záujem o zostavenie zoznamu, ktorý by poskytol ucelený obraz o padlých i zranených vojakoch pochádzajúcich z mesta, ale aj z príľahlých obcí.

ŠIROKÝ VÝSKUM

Priebeh a výsledok výskumu na tému Michalovčania na frontoch prvej svetovej vojny, ktorý je použiteľný pre samosprávu na rôzne ciele, predstavil Radoslav Turík z KVH Beskydy. Širokospektrálny výskum trval od roku 2016, kým nadobudol podobu stroštránkovej štúdie o tom, kde a za akých okolností vojaci padli a kde sú pochovaní. „Je to prvá lastovička; takúto štúdiu zatiaľ nemá napríklad nijaké iné mesto na Slovensku,“ konštatoval autor. Zároveň prezradil, že podobné výskumné práce už pripravujú aj pre mestá Medzilaborce a Stropkov.

Historik Matúš Burda z Univerzity svätého Cyrila a Metoda v Trnave priblížil každodenný život vojakov, ktorí narukovali do vojny za letných horúčav s nádejou, že do Vianoc sa vrátia domov. Čoskoro však nastala daždivá jeseň s blatom a už v októbri udrala zima. Vojaci nemali oblečenie, ktoré by ich dostatočne ochránilo, a v premočených, zamrznutých i zasnežených terénoch nefungovalo ani zásobovanie. Spôsobovalo to okrem strát na životoch následkom bojov aj úmrtia zamrznutím, na epidémie, ale aj slabú morálku medzi vojakmi, tiež utrpenie obyvateľstva, vydrancované a zničene dediny. Na východe Slovenska tak vzniklo mnoho vojnových cintorínov, ktoré za sto rokov postupne zanikali. Len vďaka občianskym iniciatívam sa ich darí postupne znova nachádzať a obnovovať.

Svoje skúsenosti a výsledok archeologického výskumu predostrel dvaja rodáci z obce Turany nad Ondavou – Martin Bača a Lukáš Rybár z Univerzity Komenského v Bratislave.

RUSI V ZEMPLĚNE

Významným momentom na východnom fronte bol prelom obrannej línie Konieczna – Zborov v marci 1915. Situáciu na bojiškách priblížil Tomasz Wozny z Krakova. Na vtedajšom fronte víťaziaci ruskí vojaci vraj odhodlane vnikali do c. a k. zákopov, a pritom spievali cársku hymnu. Stovky hlásení z územia frontu preskúmala Jana Zaťková z Vojenského historického ústavu v Bratislave. Boli medzi nimi aj tie, z ktorých sa dozvedáme, že skupina Krautwald 27. novembra 1914 večer obkľúčila Humenné a zajala tisíc ruských vojakov. Zo Stropkova 28. decembra hlásili nedostatok dôstojníkov a fyzické vyčerpanie jednotiek. Boguslaw Glod sa zaoberal vpádom ruských vojsk na Šariš a s tým súvisiacimi udalosťami, ktoré sa zapísali do dejín ako karpatské Termopyly...

Vojna spôsobila mnohé tragédie a na veľké traumy sa tá, ktorí prežili, usilovali zabudnúť. Ďalšia vojna – druhá svetová vojna – prekryla spomienky novšími utrpeniami a záujem venovať sa udalostiam z prvej svetovej vojny ustúpil do zabudnutia.

Účastníci medzinárodnej konferencie Slovensko a prvá svetová vojna.

Organizátori konferencie Viktor SZABÓ, Martin DROBŇÁK s Janom PETŘÍKOM z Masarykovej univerzity v Brne.

Len málokto si na bojiisku písal denník alebo po vojne zaznamenal spomienky, ba dnes je už aj málo tých, ktorí môžu prerozprávať to, čo počuli priamo od účastníka vojny. Jedným z nich je aj Vladimír Segeš, ktorý sa podelil o príbeh svojho deda legionára. Touto témou sa zaoberal aj historik Pavel Mičianik, ktorý okrem iného upriamil pozornosť na denník Elemira Šandora s plastickým obrazom o nasadení v Bukovine, ktorý ilustruje aj brutálne spôsoby liečby v poľných lazaretach. Cenným svedectvom sú tiež zápisky Samuela Činčuráka.

NÁSLEDKY VOJNY

O osude vojakov rakúsko-uhorského 85. pešieho pluku hovoril Jurij Fatul. O tom, ako sa uhorská vláda pokúšala eliminovať hospodárske straty na Šariši, priniesol informácie z dobových dokumentov Béla Bartók z Egeru. Vyplynulo z nich, že gazdovia navzájom organizovali zbierky a vďaka lobingu prišli na Šariš financie, osivá, oblie a mechanizmy. Viktor Szabó zo Štátnej vedeckej knižnice v Košiciach priblížil Veľkú vojnu zo stránok dobovej tlače, Michal Rozenberg sa zamerával na to, ako bola slovenská inteligencia pripravená na rozpad monarchie a ako sa nestali hlavným mestom Slovenska Turčiansky Svätý Martin, Nitra či Žilina, ale v tom čase Presburg – Bratislava.

O tom, ako vojna zasiahla najsevernejšiu župu – Oravu, ktorú povojnové usporiadanie aj rozdelilo a dvanásť obcí pripadlo Pofsku, ale aj o účasti Oravcov vo Veľkej vojne i ich súčasný záujem o výskum a úsilie o uchovanie pamiatky svojich dedov priblížil Jozef Krupa z Dolného Kubína, pôsobiaci v KVH Beskydy. Prednáškový maratón prvého dňa konferencie ukončil historik Ferdinand Vrabel priblížením udalostí,

ktoré viedli ku koncu vojny a k preveru na Slovensku.

PAMÄTNÍK OBETIAM

Jaroslav Vencálek z Prešovskej univerzity predstavil víziu slovenského pamätníka obetiam prvej svetovej vojny. Odkazuje pritom na podobné pamätníky na Západe (Verdun atď.), ktoré sa stali miestami zvýšeného turistického ruchu vrátane organizovania pietnych akcií. V našich podmienkach by šlo aj o zvýšenie silného národného uvedomenia s využitím genia loci okresov severovýchodného Slovenska, kde tieto boje prebiehali.

Ulohou každej spoločnosti je uchovávať cintoríny. Práve reštaurované a novovybudované (Veľkrop s 8 662 padlými a ďalšie) by mali byť pre verejnosť prepojené s podobnými na území Poľska (cintoríny, ktoré navrhol a realizoval Dušan Jurkovič) či Ukrajiny. Dvojica archeológov – Ján Petřík a Jakub Těsnohlídek z Masarykovej univerzity v Brne, priblížila poľné opevnenia rakúsko-uhorskej a ruskej armády zo zimy 1914/1915. Zamerali sa na tri lokality. V prípade opevnení v Stebníku, severne od Zborova, mohli sa oprieť nielen o ich zachovaný stav, keďže na tomto úseku sa nebojovalo, ale využiť aj radarové letecké snímky (v Poľsku používaný systém Lidar). V prípade tejto lokality ide totiž o hraničné územie dvoch súčasných štátov. Pri opevnení v Habure, kde sa bojovalo veľmi krátko a honvédske pluky tu zaútočili na ruský pluk, archeológovia využili opisy maďarských historikov, ktorí dokumentovali tieto boje. Konštatovali pritom, že zákopy neboli také hlboké a aj vďaka detektorom kovov sa im podarilo nájsť početnú muníciu. Na opevneniach Výrava – Ščob prebiehali veľmi ťažké boje, kde sa striedali pozície súčasťných armád a pri bojoch padli tisíce vojakov. Keďže

archeológom chýbali radarové letecké snímky, mohli využívať iba klasické metódy. Pomáhali si pritom aj dennými hláseniami z bojísk, ktoré porovnávali so situáciou v teréne. V spolupráci s Vojenským historickým ústavom v Prahe sa im podarilo vymodelovať a digitálne spracovať niektoré spomínané bojiská, respektíve ich časti.

VELKÁ VOJNA

Róbert Takács z maďarského združenia Nagy Hábor (Veľká vojna) priblížil výskumy na horskom chrbte Weretysov. Príklad tohto útoku je typický pre prvú svetovú vojnu: po ústupe ruských jednotiek v rámci májovej ofenzívy rakúsko-uhorskej a nemeckej armády bolo možné uskutočniť útok za podstatne nižších strát.

János Rózsafi zo spomínaného združenia priblížil novembrové boje v roku 1914 vo svetle skutočností a čo sa stalo s padlými vojakmi. V roku 1914 totiž ešte neexistovala evidencia padlých vojakov, tá sa začala uplatňovať v praxi až v marci 1915. Koncom novembra 1944 prebiehali ťažké boje v Medzilaborciach. V zalesnenom teréne bolo delostrelectvo rakúsko-uhorskej armády neúčinné, takže straty boli veľké a obeť boli pochované najskôr v masových hrobch.

Po bloku prednášok v diskusií vystúpil historik Ferdinand Vrabel so svojimi skúsenosťami z Ukrajiny, kadiaľ viedli uniformy ruskej armády, ktoré museli účastníci bojových úkazov ukryť a oblieť si ich až pri prezentácii v Zborove. K niektorým otázkam Kragujevskej vzbury vystúpil Peter Pavlík, ktorý oboznámil účastníkov konferencie s výsledkami uskutočneného výskumu. Na jeho základe mohol konštatovať, že bolo popravených viac ako štyridsaťštyri známych účastníkov vzbury, pričom dátumy ich popráv sa tiahli od začiatku júna do konca septembra 1918. Anna Šimkulíčová vo svojom príspevku priblížila chystaný preklad románu z denníka grófy Ilony Andrášiovej alebo spomienky vojnovéj vdovy, ktoré sa okrem iného viažu aj na pôsobenie jej manžela grófa Pavla Esterháziho, ktorý padol na fronte v Haliči v roku 1915, keď predtým pôsobil na frontoch v regiónoch severovýchodného Slovenska. Grófkou sa stala ošetrovateľkou Červeného kríža a prešla miestami tvrdých bojov na talianskom fronte. Eleonóra Blašková z košickej Štátnej vedeckej knižnice sa venovala téme Mlčia múzy, keď rinčia zbrane? o hercoch a vystúpeniach košických divadelných spoločností počas prvej svetovej vojny. Norbert Stancinger z maďarského združenia Veľká vojna priblížil denník poľného duchovného na bojiisku Šandora Mandokho, ktorý osem zo štyridsaťjedného zožitov venoval prvej svetovej vojne a zachytil svoje skúsenosti z pôsobenia na bojiškách. Martin Drobňák z KVH Beskydy vo svojom príspevku Karpatský front 1914/1919 – bojiško kedysi a dnes ilustroval rekonštrukciu cintorínov na severovýchode Slovenska aj ich prepojenosť na turistov z Európy podľa toho, kde vojaci jednotlivých národov v priebehu svetovej vojny bojovali. Pre českých turistov je napríklad určený vojenský cintorín v Stebníku, kde bojovali vojaci 28. pešieho pluku, pre rakúskych a slovenských turistov je zaujímavá návšteva cintorína v Mikulášovej, kde bojovali vojaci 47. pešieho pluku. Na cintorínoch v okrese Medzilaborce sú pochovaní vojaci 101. pešieho pluku, čo by mohlo zaujímať maďarských turistov. Zvonica v Hostoviciach na vrchu Skura, kde časom k náučnému chodníku pribudne pietny areál s pamätníkom či hlavicami symbolizujúcimi jednotlivé bojujúce pluky, boli bojiškom 71. pešieho pluku so slovenskými vojakmi. Najväčším rekonštruovaným cintorínom prvej svetovej vojny je Veľkrop v okrese Stropkov, kde je pochovaných 8 662 padlých vojakov. Počtom padlých ďaleko prevyšuje aj najväčšie cintoríny z čias druhej svetovej vojny na Slovensku.

V Bratislave sa odvíjal štvrtý ročník prehliadky Týždeň slovenského filmu Úspešná bilancia našej kinematografie

Maroš M. BANČEJ – Foto: autor

Slovenský film urobil za ostatné roky dôležitý krok dopredu. Aby sa tak stalo, bolo potrebné, aby sa zladilo niekoľko faktorov. V prvom rade sa stabilizovalo autorské zázemie a tvorivé tímy, čo prinieslo spolu s pestrejšou tematickou ponukou zvýšený záujem divákov, no a v neposlednom rade sa prostredníctvom Audiovizuálneho fondu, ktorý vznikol z iniciatívy MK SR, vniesol systém aj do financovania našej národnej kinematografie.

Minulý rok sa do dejín slovenskej kinematografie zapíše ako mimoriadne úspešný. Do slovenských kín prišlo na slovenské filmy takmer jeden a pol milióna divákov a štyri filmy – Všetko alebo nič Marty Ferencovej, Čiara Petra Bebajaka, Únos Mariany Čengel Solčanskej a Cuky Luky Karla Janáka prepisovali historický rebríček návštevnosti domácich filmov v ére samostatnosti. V uplynulom roku dokonca na dvoch prvých priečkach TOP 10 návštevnosti všetkých filmov v distribúcii figurovali slovenské filmy Všetko alebo nič a Čiara.

■ FILMOVÁ ÚRODA

Už štvrtý ročník prehliadky Týždeň slovenského filmu sa uskutočnil od 9. do 15. apríla 2018 v Kine Lumière v Bratislave a po prvýkrát filmy z jeho programu mohli v rovnakom termíne vidieť aj diváci v ďalších deviatich slovenských mestách. Podujatie bolo zamerané na prezentáciu a podporu slovenského filmu, pričom voľne nadväzovalo na mimoriadne úspešný rok slovenskej kinematografie. Prehliadka Týždeň slovenského filmu uviedla celkovo tridsaťosem slovenských filmov, ktoré mali v minu-

lom roku premiéru. Diváci mohli vzhľadnúť tridsať dlhometrážnych, dva stredometrážnych a šesť krátkych filmov. Mira Ulman, programový dramaturg Týždňa slovenského filmu, na tlačovej konferencii povedal: „Toto podujatie ponúka jedinečnú šancu dozerať v kine to, čo diváci vlni nestihli. V programe sú snímky, ktoré sa v minulom roku dostali do kín alebo mali premiéru a producenti ich prihlásili na národnú filmovú cenu Slnko v sieti. A hoci sa v kategórii krátky hraný film Slnko v sieti neudeľuje, rozhodli sme sa do programu zaradiť i študentské filmy Magic Moments a Atlantída, 2003, ktoré mali výbornú odozvu v zahraničí.“

O úspešnosti slovenskej kinematografie hovorí aj fakt, že s výnimkou Benátok sa slovenské filmy vlni zúčastnili takmer na všetkých prestížnych medzinárodných filmových festivaloch od Rotterdamu cez Berlín, odkiaľ si film Piata loď priniesol Krišťálového medveďa a koprodukčná snímka Cez kosti mŕtvych Strieborného medveďa – Cenu Alfreda Bauera. Na tradičnom karlovarskom festivale získal film Čiara Krišťálový glóbus za najlepšiu réžiu a minoritná slovenská koprodukcia Križáček

Krišťálový glóbus za najlepší film. Počas Týždňa slovenského filmu boli okrem filmového programu pripravené tiež panely s hodnotením minuloročných hraných, dokumentárnych a animovaných filmov, ktoré doplnil panel o filmovej vede a kritike.

■ MÚDRY PONDELK

Uskutočnil sa aj seminár o významnom slovenskom filmovom publicistovi Pavlovi Brankovi, kde o jeho profesionálnych aktivitách i živote hovorili jeho priatelia, spolupracovníci a filmoví teoretici, no a pre súťaživých záujemcov bol pripravený vedomostný kvíz o slovenskom filme Múdry pondelok, ktorého výhercovia získali lákavé ceny, najmä rôzne publikácie venované filmu ako umeniu i spôsobu komunikácie. Po vľahjšom záujme o diskusie sa organizátori prehliadky tento rok rozhodli zorganizovať ich pre návštevníkov podujatia na štyri celospoločenské témy. Po filme Špina Terezy Nvotovej sa uskutočnila diskusia na tému Odkryvanie tabu sexuálneho násillia a vyrovnávanie sa s ním, po filmoch Mečiar od tej istej autorky a filme Únos prebehla diskusia pod

Týždeň slovenského filmu v bratislavskom kine Lumiere mal tento rok svoje pendanty aj v iných slovenských mestách, ktoré si ešte zachovali klasické kiná.

názvom 90. roky: na čo sme zabudli a na čo by sme chceli zabudnúť, no a po filmoch Všetko alebo nič a Čiara sa diskutovalo na tému Čo robí divácky film divákym.

■ PŮT PO SLOVENSKU

Okrem Bratislavy sa Týždeň slovenského filmu tento rok premiérovo a v rovnakom termíne uskutočnil aj v ďalších deviatich slovenských mestách, a to v Banskej Bystrici (Filmový klub v Múzeu SNP), v Kežmarku (Kino Iskra), Košiciach (Kino Úsmev), Martine (Kino Strojár), Nitre (Kinoklub Tatra), Spišskej Novej Vsi (Kino Mier), Trenčíne (ArtKino Metro), Trnave (Kultúrne centrum Malý

Berlín) a v Žiline (Stanica Žilina-Záriečie). Z tohto pohľadu sa celé podujatie ukázalo ako perspektívne a pre rozvoj našej kinematografie prínosné. Organizátor Slovenská filmová a televízna akadémia (SFTA) a spoluorganizátori Rozhlas a televízia Slovenska (RTVS) a Slovenský filmový ústav (SFÚ) odvedli kus profesionálnej práce, pričom podujatie finančne podporili Audiovizuálny fond SR, autorská spoločnosť LITA, Slovenská pošta a Nadácia Tatra banky. Otvára veriť, že budúročný piaty ročník Týždňa slovenského filmu položí ako „polo - jubilejný“ základ tradície prospešnej pre našu kinematografiu.

Viktor TIMURA v novej knihe prehľadáva pohľad na európsku a našu minulosť

Odklíňanie histórie – o Západe a Slovanoch

KNIHA TÝŽDŇA

Odklíňanie HISTÓRIE

a pravdy o vzťahoch Západu k Slovanom

Viktor Timura

Knižný trh obohatila novinka PhDr. Viktora Timuru, CSc., pod týmto názvom. Publikácia vznikla po požiadavkách čitateľov, ale jej vydanie podnietili aj potreby praxe. Predchádzajúca úspešná kniha autora Zamličané dejiny sa totiž vypredala. Čitatelia však poukazovali na to, že táto odborná publikácia bola veľmi rozsiahla, podrobná a pre bežného čitateľa aj dosť náročná (504 strán veľkého formátu, vážila takmer dva kilogramy).

Preto sa autor podujal napísať novú knihu Odklíňanie histórie – a pravdy o vzťahoch Západu k Slovanom, ako výrazne skrátenú syntézu základných myšlienok publikácií Dávnoveká Európa (2011, 2016) a Zamličané dejiny (2014, 2015, 2016), obohatenú o nové analýzy a interpretácie. Ide doslova o odklíňanie pravdy o európskej a našej minulosti s osobitným dôrazom na odhalenie pravdy o nepriateľských postojoch Západu k Slovanom. Tieto postoje sa ako smutná a tragická niť ťahnu európskymi dejinami viac ako dve tisícročia. Málokto si uvedomuje, že oficiálne európske dejiny tak, ako sú podávané, sa stali významným ideologickým nástrojom propagandy a manipulácii s vedomím Európanov. Interpretácia a pohľad na konkrétne historické udalosti sa menili a menia s každou zmenou politického systému alebo aj vládnej garnitúry. Oficiálna interpretácia konkrétnych historických udalostí európskych dejín z týchto príčin nedáva objektívny pohľad na európske dejiny.

Publikácia Odklíňanie histórie a pravdy o vzťahoch Západu k Slovanom prináša nové poznanie, ktoré predtým zostalo skryté a neodhalené. Prehľadáva pohľad na európsku a našu minulosť a preniká do doteraz neobjavených a zmanipulovaných pomerov a udalostí o našej minulosti, zvlášť o osídlení strednej Európy medzi Rýnom, Vislou a Karpatmi v období okolo prelomu letopočtov a neskôr. Autor zdôrazňuje, že štúdiom histórie nie je samoučelné, ale dáva nám odpovede aj na našu súčasnosť. Je toho hodne, nad čím by sme sa mali zamyslieť, lebo nejde len o našu súčasnosť, ale i našu budúcnosť, a možno aj existenciu.

(red)

MEDAILÓN

a ciele. Myslím si, že práve tieto vlastnosti má slovenský džezmen so svetovým menom – trubkár Laco DÉCZI.

Majster džezovej trúbky

Laco Déczi, pôvodným menom Ladislav Děčí, sa narodil 29. marca 1938 v Bernolákove, teda v Čekli. Viac ako hudba ho najprv lákal šport. Ako dorastenec hral hokej za Slovan, okrem iného aj s Jozefom Golonkom. No hudba si ho čoskoro podmanila. Rodina sa presťahovala do Bratislavy a Laco už počas strednej školy hrával na trúbku v niekoľkých amatérskych skupinách. V roku 1958 založil vlastnú skupinu – formáciu Danubia Quintet. Po absolvovaní základnej vojenskej služby v rokoch 1960 – 1962 sa hudobník definitívne rozhodol venovať sa džezu. Pre lepšie podmienky sa presťahoval do Prahy a príležitostne hrával v Jazzovom orchestri Československého rozhlasu v Prahe či v divadelnom sextete divadla Rokoko. V Prahe zaznamenal úspechy so svojim džezovým kombom Celula, ktoré založil v roku 1967. Prvým albumom Laca Décziho bola Sentimentálna trúbka, ktorú vydal v roku 1970. V osemdesiatych rokoch (1985) odišiel Laco Déczi do USA. Spoločne so synom a bubeníkom Lacom Déczim mladším tu obnovili Jazz Cellulu. Vystupoval s mnohými známymi osobnosťami džezu, ako napríklad s Elvinom Jonesom, Billom Watrousom, Juniorom Cookom, Davom Wecklom, Sonnym Costanzom. Jeho životný osud sa stal námetom na český film Volná noha (1989). Laco Déczi je známy svojou búrlivou povahou, čo v dnešnej takzvanej korektnej dobe mu občas vynesie obvinenia z xenofóbie a iných „hriechov“. Nedávno majster džezovej trúbky oslávil pekné osemdesiate narodeniny. V mene redakcie mu srdečne blahoželáme!

(Mab)

HUMORESKA

Kam mi len pamäť siaha, vždy som sa stretával s niečím, čo by som nazval označováním. Oficiálnym, ale najmä neoficiálnym. Ako školáci sme sa z prvomájovej tribúny napríklad dozvedeli, že sme budúcnosťou socialistickej vlasti, ale pre susedu Butkovskú sme boli chuligáni, najmä preto, že sme skúšali fajčiť za garážami. Na druhej strane naše označenie susedy znelo „sviečková baba“ a okrem toho sme označovali spolužiaka Jožinka za bifľoša, lebo chodil v tesilových nohaviciach a naše nikotínové výlety udával učiteľskému zboru. Skrátka, každý z nás sa stretával s takým či

onakým označováním, väčšinou vyplývajúcim z konkrétnej príčiny, a vôbec nám nepripadalo čudné, že Košičania sú pre nás Michalovčanov „Vraňare“ a Prešovčania

mali na oblečení kopec nášiviek a placiiek s názvami ako Napalmdeath, Sepultura, Iron Maiden a podobne. Vzápätí to korunovali „pankáči“ s poprepichovanými

sú takzvaní „hipsteri“. Károvaná košeľa ako po krstnom otcovi z Kiri-polca, umelecky zastrihnutá brada, manchestrové nohavice a bicykel z roku „jeden-dva“. K tomu pose-

tiež „bratislavská kaviareň“, a tých ostatných. Konkrétne nacionalistov, fašistov, homofóbov, xenofóbov a iných „fóbov“. Tí slniečkoví, ktorí sa radi označujú tiež ako „slušné Slovensko“, doslova hýria nadávkami, keď s liberálnou penou na gambe kričia o zaostalých ovciach z lazov či mestskom lumpenproletariáte, ktorý bráni im slušným, aby tu konečne bol raj na zemi plný homosexuálnych dvojíc s kočiarikmi a srdečných muezínov zvolávajúcich z minaretov našincov na večerné kobercovanie. Na to, že protivníci slniečkarov sú také arogantné a zadubené potvory, tak im naši celkom pekné označenie. Aj keď chudá slniečko za to iste nemôže...

Marek Danko

Slniečko za to, čestné slovo, nemôže

nia „Koňare“. Ako šli roky, tak sa menili a ostávali a vymýšľali občas aj nové označenia. Takpovediac značky. Na prelome sedemdesiatych a osemdesiatych rokov to boli „depešáci“ a „metalisti“. Zasa išlo o fanúšikov konkrétnych hudobných štýlov. Jedni chodili v čiernom ako profesionálny komparz na pohreby, druhí zasa v džínsovom ako volfakedy chuligáni, akurát že

ušami, nosmi a kadečím iným, v oblube mali zatváracie špendlíky ešte aj na trenírkach a pestrofarebné vlasy vyčesané do kohúta. Po novembrovom cinkaní kľúčmi pribudli „skíni“ s vyholenými hlavami, so zelenými bundami a s ťažkými kanadami na nohách. No a čas bežal neúprosne ako splatnosť pôžičky od nebankovky. Zatiaľ ostatní „označení“

denie v kaviarni pri sójovom laté a raw koláčikoch. Ak neviete, o aké pochutiny ide, vo vlastnom záujme to neskúšajte. Za tureckých vpádov piekli chlieb z dubovej kôry a tiež to neskúšame. No pomaly, ale isto sa označenia prestávajú identifikovať výzorom. Začína byť v móde všeobecné označovanie deliace Slovač na dve základné skupiny. Na „slniečkarov“, zvaných

Pred tristo rokmi sa narodil priekopník tereziánskeho osvietenstva Adam František KOLLÁR

Slovenský Sokrates pochádzal z Terchovej

Alexander GOCZ – Foto: archiv

Adam František KOLLÁR patrí medzi najvýznamnejšie osobnosti vedy 18. storočia, pričom ho považujeme za jedného z priekopníkov tereziánskeho osvietenstva. Vynikal ako knihovník, historik, školský reformátor a etnológ. Nenadarmo ho súčasníci označovali za „slovenského Sokrata“. Rozsiahlym dielom prispel k rozvoju staršej slovenskej historiografie, bol priekopníkom modernej slavistiky a vytvoril organizačnú základňu uhorskej vedy.

Nie je veľa historických osobností z obdobia vlády Márie Terézie, ktoré by tak významne zasiahli do spoločenského života vtedajšej monarchie a zároveň boli transparentne brané ako príslušníci slovenského národa. Adama Františka Kollára európska história označuje ako slovensko-rakúskeho osvietenského vedca, znalca právnej histórie, odborníka na slovenské a orientálne jazyky, ale aj knihovníka a riaditeľa Dvorskej knižnice vo Viedni. Kollár ovplyvnil školskú reformu cisárovnej Márie Terézie a založil štúdiá slovenských dejín, ale ako stúpenec osvietenstva požadoval napríklad zrušenie nevoľníctva, zdanenie šľachty, zavedenie náboženskej slobody či občiansku rovnosť.

■ ŽIVOTNÉ OSUDY

Na formovanie osobnosti Adama Františka Kollára vplývali jeho nie jednoduche životné osudy. Narodil sa 15. apríla 1718 v Terchovej. Vo veku štyroch-piatich rokov sa s rodičmi presťahoval na Staré Hory, neskôr do Banskej Bystrice. Tu začal navštevovať nižšie jezuitské gymnázium. V štúdiu na jezuitskom gymnáziu pokračoval neskôr v Banskej Štiavnici a v Trnave, kde vstúpil do jezuitského rádu Spoločnosti Ježišovej. Potom strávil štyri roky v noviciáte v Trenčíne, odkiaľ odišiel do jezuitského akademického kolégia vo Viedni a zapísal sa na filozofickú fakultu viedenskej univerzity. Po pedagogickej praxi na jezuitskom gymnáziu v Liptovskom Svätom Mikuláši sa vrátil do Viedne, aby pokračoval v štúdiu. Po skončení druhého ročníka teológie pred vysviackou sa nečakane rozhodol so súhlasom pápeža

Cisárska knižnica vo viedenskom Hofburgu – pôsobisko Adama Františka KOLLÁRA.

vystúpiť z rehole. Po skončení štúdií vynikal výnimočnými vedomosťami z filozofie, histórie a jazykov, pričom ovládal latinčinu, gréčtinu, nemčinu, maďarčinu, francúzštinu, taliančinu i východné jazyky – hebrejčinu, turečinu a perzštinu. V roku 1748 nastúpil ako skriptor – pisár – do Dvorskej knižnice, v ktorej pôsobil až do svojej smrti. Vďaka svojmu vzdelaniu, nadaniu pre vedu, jazykovým znalostiam a najmä húževnatej pracovitosti rýchlo slúžobne postupoval. Krátko po svojom nástupe sa stal druhým, onedlho prvým kustódom knižnice, súčasne prednášal diplomatiku, dejiny, právo, gréčtinu poslucháčom medicíny a vychovával nových knihovníkov a archivárov. Po smrti Gerarda van Swietena bol Kollár vymenovaný za riaditeľa Dvorskej knižnice, ktorá v tom čase pat-

rila k najvýznamnejším kultúrnym a vedeckým inštitúciám v habsburskej monarchii.

■ VEDEC A ŠLACHTIC

Už za svojho života bol ako vecdec známy v celej Európe a jeho ohlas sa neobmedzoval len na vedecké kruhy. Mal politický vplyv na uhorskú politiku dvora, keďže sa napríklad ujal majetkovoprávneho sporu medzi Esterháziocami a viedenským dvorom a vyhral ho. Cisárovna Mária Terézia obnovila Kollárovi za osobitné zásluhy šľachtictvo, ktoré mu prináležalo po predkoch z otcovej strany, a darovala mu bývalý jezuitský majetok – dedinu Keresztény v Šopronskej stolici. Držala nad ním svoju ochrannú ruku proti šľachte a kléru, ktoré si Kollár svojimi dielami proti sebe popudil,

■ UVEDOMELÝ SLOVÁK

Protectorom Adama Františka Kollára na viedenskom cisárskom dvore bol dvorný lekár a diplomat Gerard van Swieten, významný predstaviteľ vtedajšieho osvietenstva. Pod jeho vplyvom ako stúpenec ideí osvieteného absolutizmu vyvíjal Kollár veľkú kultúrno-politickú aktivitu a bol odborným poradcom pre uhorské záležitosti. Vo svojich elaborátoch napríklad navrhoval zrušiť nevoľníctvo, zaviesť urbár a zlepšiť postavenie roľníkov, zrušiť šľachtickú vojenskú povinnosť, zdaníť šľachtu, zaviesť náboženskú toleranciu, dať nešľachticom právo vlastníť pôdu a zastávať verejnú

Terchovský rodák Adam František KOLLÁR patril k najväčším vzdelancom svojich čias a najbližším spolupracovníkom cisárovnej Márie Terézie, ktorá sa ho neraz musela aj zastáť pred neprajníkmi a vysokopostavenými nepriateľmi z radov šľachty.

úradu. V zmysle požiadaviek svojich predstavených rozpracoval Kollár aj vzťah absolutistického štátu k cirkvi. Vo svojom diele Tri knihy o dejinách patronátneho práva apoštolských uhorských kráľov dokazoval, že uhorskí panovníci mali právo vymenovávať biskupov a iných cirkevných hodnostárov a odnímať cirkvi majetky bez súhlasu pápeža, čo všetko vzbudilo veľkú nevôľu cirkvi. Neskôr sa Kollár venoval aj vydávaniu historických prameňov. Vydal Saadehniho Turecké analýzy, dielo humanistu Gašpara Ursinia Velia O panónskej vojne, dielo ostrihomského arcibiskupa M. Oláha O Uhorsku a veľmi mnoho času venoval zbieraniu listín k uhorským dejinám – celý tento materiál je uložený v Maďarskom krajskom archíve v Budapešti. Pre súčasníkov zanechal nádherné vyznanie: „Ak je niekto rodom Slovákom ako ja a podľa môjho príkladu vynaloží trochu času na poznanie ostatných nárečí, veľmi ľahko porozumie jazyk a písmo celého slovanského národa... Toto som chcel zdôrazniť kvôli mojim Slovákom, aby reč a svoj kmeň neprestali milovať preto, ako sa to často stáva, že sú posmievaní takými, ktorí tiež bývajú v Uhorsku...“

Adam František Kollár náhle zomrel 10. 7. 1783 vo Viedni, kde je pochovaný vo svätostefanských krypte.

Štúrovský básnik Daniel MARÓTHY zomrel pred sto štyridsiatimi rokmi

Novohradské literárne stopy a odkazy

Maróthyovci patrili medzi najvýznamnejšie slovenské novohradské rody. Spoločenskými a kultúrnymi aktivitami vynikal najmä rod evanjelického farára Daniela Maróthyho, štúrovského básnika. V týchto dňoch si pripomíname sto štyridsiate výročie jeho úmrtia.

Text a foto: Ján JANČOVIC

Daniel Maróthy sa narodil 14. apríla 1825 v Maškovej, kde jeho otec Martin bol učiteľ. Základnú školu vychodil v Lučenci (1835 – 1840), v štúdiu pokračoval na lýceu v Banskej Štiavnici (1840 – 1845), kde pracoval v študentskom spolku a bol aj jeho podpredseda. Po príchode na teológiu do Bratislavy (1845) pôsobil zo začiatku v Spolku striedmosti a v nasledujúcom roku sa stal správcom Jednoty mládeže slovenskej. Koncom roka 1846 zastupoval krátky čas Karola Štúra na modranskom gymnáziu. Ako kandidát teológie bol vychovávateľom detí šľachticov v novohradských dedinách Trebeľovce (časť Lazy nad Ipľom) a Mohora (Maďarsko). Krátky čas bol potom kaplánom u farára a superintendenta Jána Seberínho v Banskej Štiavnici, ale už v roku 1850 ho pozvali za farára do Závady. Po roku odišiel do Krupiny, kde sa oženil a z prvého manželstva sa mu tam narodila dcéra Elena Maróthy (spisovateľka; *1855 Krupina – †1939 Martin). Bola staršou dcérou Daniela Maróthyho a jeho manželky Karolíny, rod. Hudecovej, ktorá ako dvadsaťtriročná v roku 1857 umrela.

■ DRUHÁ ŽENBA

Maróthy sa oženil druhý raz s Máriou Ludvikou Bauerovou. Z tohto manželstva pochádza syn Ludovít Maróthy (1863 – 1889), spisovateľ

Miesto v Maškovej, kde stála evanjelická fara, rodisko štúrovského básnika Daniela MARÓTHYHO, od úmrtia ktorého v týchto dňoch uplynulo 140 rokov.

a evanjelický farár, a dcéra Izabela Božena (1865 – 1941), neskôr manželka farára a seniora Jána Slávika, národnokultúrneho dejateľa. Prvá dcéra Daniela Maróthyho Elena Maróthy-Šoltésiová, spisovateľka, redaktorka a neúnavná osvetová pracovníčka, manželka Ludovíta Michala Šoltésa, bola v úzkom písomnom i osobnom kontakte nielen s Izabelou Slávikovou, ale aj s ďalšími spisovateľkami

– Teréziou Vansovou, Hanou Gregorovou, Boženou Slančíkovou-Timravou a ďalšími predstaviteľkami ženskej literatúry. Na jej formovanie ako spisovateľky a vedúcej predstaviteľky slovenského ženského hnutia mali rozhodujúci vplyv otcove národné a mravné ideály, ako aj stretnutia s básnikom Kolomanom Banšellom, novohradským rodákom, ktorý pôsobil ako farár v susednej obci a krátko tiež medzi Slovámi v Šamšon-

Evanjelický farár Daniel MARÓTHY už počas štúdií na bratislavskom lýceu vynikal medzi štúrovskou mládežou poetickým talentom.

háze. Básnik Daniel Maróthy pobudol v Krupine do roku 1855, keď sa vrátil do rodného novohradského kraja – Luboreče, kde vytrval až do svojej smrti.

■ LITERÁRNA LÚBOSŤ

Už na lýceu písal Daniel Maróthy do zošitov prvé básne, ktoré neskôr uverejňoval v Orle tatránskom a v Domovej pokladnici. Spočiatku vychádzal z poézie Jána Kollára. Pod vplyvom poézie Andreja Sládkoviča napísal v roku 1851 cyklickú báseň Dvojaká lúbosť. Neskôr uverejnil aj rozprávky zo študentských čias (Orol, 1873) a v besiedke Turčianska ruža vykreslil nálady a súvislosti s jeho cestou do Martina na prvé zhromaždenie Matice slovenskej.

Keď sa usadil v Luboreči, prispieval básňami a článkami do viacerých slovenských časopisov. Národnou a príležitostnou poéziou najmä do Orla a Sokola a zo života a práce dedinského ľudu do Národných novín, Obzoru, Národného hlásnika, kde sa ako včelár a ovocinár delil s čitateľmi so

svojimi skúsenosťami. Vo svojich článkoch a v poézii burcoval národné povedomie v duchu štúrovských ideálov, vystupoval na obranu Matice slovenskej a slovenských gymnázií.

■ TALENTOVANÉ POTOMSTVO

Z druhého manželstva mal syna Ludovíta a dcéru Izabelu. Ludovít Maróthy sa narodil v roku 1863 v Luboreči. Po domácich štúdiách dokončil teológiu v Bratislave, vo Viedni a v Lipsku, medzitým študoval aj medicínu. Začínal ako kaplán v Báčskom Petrovci a v Laliti (Báčka), kde od roku 1898 až do svojej smrti 1899 bol riadnym farárom. Už v študentských rokoch sa zapájal do kultúrnej a spolkovej činnosti. V roku 1889 bol predsedom slovenského spolku Tatran vo Viedni. Od roku 1896 publikoval v besednici Národných novín humoristické obrázky a črty zo študentského a z dedinského prostredia.

Z maróthyovskej rodiny bol literárne činný aj starší brat Daniela – Ján Pravdoluč, ktorý sa narodil 4. mája 1814 vo Veľkom Krtiši. Študoval v Miškovci, na lýceu v Levoči a v Bratislave. Počas bratislavských štúdií bol členom a v rokoch 1836 – 1837 tajníkom Spoločnosti česko-slovenskej. Vtedy uverejňoval básne takmer vo všetkých dobových časopisoch a almanachoch. Jeho poézia obsahuje črty príznačné pre tvorbu začínajúcich básnikov štúrovskej generácie, pre ktorých bola vzorom poézia Jána Kollára. Jeho básnická tvorba zostala prevažne v rukopisoch. Jeho syn Emil Maróthy bol farár v Slovákmi osídlenom Veňarci (Maďarsko).

Farár a štúrovský básnik Daniel Maróthy zomrel 18. apríla 1878 v Luboreči, kde je aj pochovaný.

V Spišskej Novej Vsi si pripomenuli sedemdesiate deviate výročie Malej vojny

Nezabudnuteľné udalosti z marca 1939

Rastislav ZACHER, riaditeľ D MS Spišská Nová Ves

V Spišskej Novej Vsi sa 23. marca uskutočnila pietna spomienková slávnosť pri príležitosti sedemdesiateho deviateho výročia Malej vojny z marca 1939, keď maďarské horthyovské letectvo zaútočilo na toto krásne mesto na Spiši. Organizátormi podujatia boli mesto Spišská Nová Ves a Dom Matice slovenskej v Spišskej Novej Vsi.

Pri pamätníku padlých hrdinov v centre mesta sa prítomným najprv prihovoril primátor mesta Ján Voľný a po ňom s príhovorom vystúpil riaditeľ tamojšieho Domu MS Rastislav Zacher. V súvislosti s touto tragickou udalosťou, pri ktorej zahynulo dvanásť osôb, poďakoval najmä vedeniu mesta za to, že spoločne s Maticou slovenskou každoročne organizujú pietnu spomienku na tento zákerný vojnový akt a zároveň si pripomínajú tých, ktorí pri obrane vlasti proti votrelcom položili svoje životy. Rastislav Zacher vyzdvihol, že na fronte bojovali vlastenci s odlišnými politickými názormi, no spájalo ich odhodlanie brániť rodné Slovensko pred agresorom, a to je podľa

Spišskonovoveská samospráva na čele s primátorom mesta Jánom VOĽNÝM má veľkú zásluhu na tom, že sa v tomto krásnom meste na Spiši každý rok už tradične pripomína tzv. Malá vojna a jej nevinné obeť.

Pamätník dvanástim obetiam horthyovskej agresie v Spišskej Novej Vsi v marci 1939.

neho aj trvalý odkaz pre súčasnosť. Zdôraznil, že Matica slovenská vždy podporovala a aj naďalej bude v plnej miere podporovať politiku moderného patriotizmu. Vyslovil tiež presvedčenie, že moderný patriotizmus by sa mal stať hodnotou, ktorú budeme vlastným príkladom upevňovať a odovzdávať nasledujúcim generáciám, na ktorých stojí budúcnosť Slovenskej republiky. Na záver podujatia predstavitelia mesta Spišská Nová Ves, Matice slovenskej a iných organizácií položili k pamätníku na znak úcty vence padlým hrdinom a rovnako vzdali úctu aj generálovi Jánovi Nálepkevi in memoriam, ktorý bol tiež priamy účastník Malej vojny.

Maticu s pravoslávnu cirkvou spája cyrilo-metodský odkaz aj slovanská spolupráca Prešovské rokovanie s arcibiskupom Rastislavom

Informačný útvar Matice slovenskej

Sériu stretnutí s cirkvami uzavrela Matica slovenská v Prešove, kde matičnú delegáciu prijal v minulých dňoch pravoslávny arcibiskup Rastislav. Okrem spoločných tém sa rozprávali o možnostiach spolupráce medzi národnou ustanovizňou a pravoslávnu cirkvou.

„Konkrétne nás spája nielen cyrilo-metodská tradícia, ale aj spolupráca medzi slovanskými národmi. Pevne verím, že aj s pravoslávnymi veriaciemi sa nám podarí zrealizovať či podporiť spoločné podujatia a aktivity tak, aby bola ešte viac zdôraznená dôležitosť národných, kresťanských a konzervatívnych hodnôt pre spoločnosť,“ povedal predseda Matice slovenskej Marián

Gešper, s ktorým sa na stretnutí v rámci delegácie zúčastnila aj riaditeľka Domu MS v Prešove Slávka Jurková a podpredsedníčka prešovskej Krajskej rady MS Mária Murdzíková.

Arcibiskup prešovský Rastislav sa vyjadril, že v súčasnosti je čoraz dôležitejšie udržiavať rodinné a kresťanské hodnoty. Zároveň dodal, že pravoslávna cirkev pôsobí stabilizačne a spája rusínsku, srbskú, bulharskú a ukrajinskú národnosť na Slovensku. Aj v tomto duchu sa bude uberať spolupráca medzi cirkvou a Maticou slovenskou.

Sériu stretnutí s predstaviteľmi cirkvi na Slovensku uzavrelo rokovanie predsedu MS Mariána GEŠPERA s pravoslávnym arcibiskupom Rastislavom v Prešove.

Súťaž Šaliensky Matko sa pevne ukotvila v povedomí pedagógov i žiakov

Najkrajšie slová sú skutky

Dáša MACHALOVÁ

Keď som v slnečné piatkové ráno cestovala spolu s herečkou Idu Rapaičovou a hercom a pedagógom Jurajom Sarvašom do Šale na súťaž žiakov v prednese slovenských povestí, v myšlienkach som sa vrátila do roku 1991. Vtedy zaniatený matičiar, organizátor matičného kultúrneho života v Šali, lekár MUDr. Svetozár Hikkel pozval osobnosti bratislavského kultúrneho života do Šale, aby predstavil svoju víziu súťaže pod názvom Šaliensky Matko Jozefa Cigera Hronského. Bolo to nezabudnuteľné stretnutie nadšencov a propagátorov slovenského národného života, spisovateľov, publicistov a kultúrnych pracovníkov. Všetci si uvedomovali, že tento počin je potrebný a treba ho pod-

poriť a propagovať. Na tomto stretnutí mladý poslucháč Vysokkej školy výtvarných umení Miroslav Regitko predstavil už aj výtvarný návrh loga tejto recitačnej súťaže – malé chlapča v štylizovanom slovenskom odevu.

Dnes je Šaliensky Matko už dvadsaťpäťročný mládenec. Rovnako aj študent Miroslav Regitko odvtedy úspešne ukončil vysokoškolské štúdium a dnes je renomovaným autorom mnohých knižných výtvarných ilustrácií. Iba MUDr. Svetozár Hikkel sa nemení. S rovnakým entuziazmom rok čo rok organizuje súťaž, ktorá je už pevne ukotvená v povedomí slovenských pedagógov a žiakov. Šaliensky Matko má svojich súťažiacich, má svojich pravidelných

návštevníkov, ale aj nových záujemcov a podporovateľov, ktorí prichádzajú do Šale, aby sa stali účastníkmi tohto krásneho podujatia. V porote pravidelne zasadať aj profesionálni umelci, herci, ktorí sú garantom vysokej úrovne hovoreného slova. Medzi stálych a pravidelných návštevníkov Šalienskeho Matka patrí už roky aj slovenský prezident Ivan Gašparovič. Bez jeho účasti a príhovoru si túto príležitosť ani nevieme predstaviť.

Maticu slovenskú tohto roku zastupovali na podujatí členovia výboru MS PhDr. Libuša Kľučková a Mgr. Dáša Machalová, obe boli aj členkami poroty. Delegáciu viedol predseda DV MS Š. Martinkovič. A tak ako každý rok stojí za týmto krásnym podujatím Sveto-

zár Hikkel s rodinou. Manželka Mgr. Mária Hikkelová, deti Andrejka a Ivan sú jeho neodmysliteľnou súčasťou, ale i podporným tímom ďalších aktivít v meste, medzi ktoré patrí aj matičný ples na vysokej úrovni. Meno Hikkel je v matičnom prostredí roky značka kvality a zodpovednosti. Značka, ktorá má vo svojom erbe zapísané slová patróna Šalienskeho Matka – spisovateľa, tajomníka a správcu Matice slovenskej Jozefa Cigera Hronského: Najkrajšie slová sú skutky.

Zasadala novokonštituovaná komisia pre program a vedu Matice slovenskej

S jasnými východiskami a cieľmi

Štefan JASENSKÝ – Foto: autor

Novokonštituovaná komisia pre program a vedu Matice slovenskej, ktorá pôsobí ako poradný orgán výboru MS, sa koncom marca zaslala na svojom prvom zasadnutí. Rokovanie viedol predseda komisie Dr. Viliam KOMORA, ktorý navrhol zameranie prác a načrtnol možnosti ďalšieho postupu pri ich realizácii.

Člen výboru MS (VMS) a riaditeľ DMS v Sníne Ing. Jozef Makariv uviedol, že najskôr treba vypracovať analýzu, a to v spolupráci s domami MS, oslovíť ich osobne alebo písomne, dať túto

úlohu na porade riaditeľov D MS, pričom sa venoval aj propagačnej a informačnej činnosti MS. Člen VMS Mgr. Miroslav Kerekanič priblížil vlastné skúsenosti z rusínskeho hnutia a kom-

paroval ich s MS, navrhol program MS rozčleniť na vedu, osvetovú činnosť, ako aj ingerenciu so štátom. Spomenul však aj finančné veci, ako i možnosti vytvorenia pravidelného

matičného vysielania v STV. Predniesol aj ďalšie podnety. Matičný vedec doc. Pavol Parenička sa venoval stratégii a vízií MS z hľadiska jej rozsahu a návrhol zostručniť ju, potom publikovať a k tomu spraviť celomatičnú diskusiu a až následne vypracovať koncept programu MS na roky 2018 – 2021 s výhľadom na ďalšie roky. Počas rokovania odzneli aj ďalšie návrhy, možnosti, systémové opatrenia a iné východiská, ktoré by sa mali stať základnými predpokladmi pri tvorení programu MS. Potrebné je uviesť, že diskusia a rokovanie boli dosť dlhé, ale veľmi konštruktívne a prínosné, s jasnými východiskami a cieľmi.

MATIČNÉ DEPEŠE

Matičný prínos k vzdelávaniu

Matica slovenská a mesto Poprad nadviažu stálu spoluprácu v oblasti vzdelávania, pričom sa zamerajú na propagáciu slovenských národných osobností a udalostí v školách. Dohodli sa na tom predseda ustanovizne Marián Gešper s popradským primátorom Jozefom Švagerkom. Na rokovaní sa zúčastnili aj riaditeľ D MS v Spišskej Novej Vsi Rastislav Zacher a podpredseda Mladej Matice Martin Hajník.

Besedovali s Ivanom Mrvom

MO MS v Trenčíne spolu s trenčianskou odbočkou Spolku slovenských spisovateľov pripravili v priestoroch Verejnej knižnice Michala Rešetku prednášku riaditeľa Historického ústavu MS doc. PhDr. Ivana Mrvu, CSc., k aktuálnym výročiam a jubileám Slovenskej republiky. Prítomní konštatovali, že mnohé fakty, ktoré im predostrel, doteraz nepoznali, a tak nečudo, že plodná diskusia trvala skoro dve hodiny. Účastníci besedy sa rozchádzali s pocitom, že máme dôvod byť hrdí na našich predkov.

Bendová aj v Dúbravke

Tak ako v jej rodisku Kráľovej Lehote si na spisovateľku Kristu Bendovú spomienkovou slávnosťou spomenuli i žiaci a učiteľia v Dome kultúry v bratislavskej Dúbravke. Veď v tejto mestskej časti, v ktorej spisovateľka prežila posledné roky života, si vďační obyvatelia pomenovali po nej i ulicu a ona im zanechala Rozprávky z Dúbravy. I pre túto vzácnu udalosť Miestny odbor Matice slovenskej v spolupráci s Domom kultúry uskutočnil k jej významným výročiam (*27. január 1923 – †27. január 1988) pre žiakov IV. ročníkov veľmi milé podujatie z jej tvorby a spracovanú filmovú besedu.

Pripravujú Rok zborového spevu

Vo Zvolene v polovici marca rokovali výbor Hudobného odboru Matice slovenskej. Pod vedením predsedu prof. PaedDr. Milana Pazúrika, CSc., jeho členovia a členovia DV zhodnotili uplynulý rok, prerokovali návrhy základných dokumentov, spracovali a skompletizovali stanovky odboru a plán práce na rok 2018, ktorý je Rokom zborového spevu, preto bude väčšina jeho aktivít orientovaná práve týmto smerom. Valné zhromaždenie HuO MS sa uskutoční 12. mája 2018 v sídle Matice slovenskej v Martine.

Martin Činovský vystavuje vo Vesne

Zrejme by bolo chybou aspoň krátkou informáciou nezaznamenať takú významnú udalosť, akou je bezpochyby výstava nášho popredného tvorca poštových známok, mnohovrstevného umelca a pedagóga doc. Martina Činovského k jeho okružnému životnému jubileu. V modrej sále Domu kultúry Vesna v Podunajských Biskupiciach minulý týždeň sprístupnili reprezentatívnu kolekciu jeho výtvarnej i známokovej tvorby, kde ju možno pozrieť do 6. mája tohto roka.

(se)

OČAMI MATICE

„Aj ty si z tej Matice? Ste tam šikovni, veď ona učí deti tomu nášmu – slovenskému...“ S týmito slovami sa nepriamo poďakovala našej Matici slovenskej jedna z účastníčok krajského podujatia Šaliansky Maťko, kde som sa stretla s veľkým ohlasom na myšlienku spojiť slovenskú povesť so súťažou v prednese detí.

Inšpiratívny Maťko

Zásluhou pána MUDr. Hikkela sa realizuje jeho osobná iniciatíva výchovy hrou tak súčasných detí, ako aj pedagógov. Učia sa láske k slovenskému slovesnému umeniu po celom Slovensku. Vieme, že začiatky sú všade ťažké, ale vďaka neústupčivosti spomínaného matičiara sa so slovenskou povestou stretávajú žiaci našich škôl už od prvého ročníka. Od prvej myšlienky ubehol čas, ktorý ukázal správnosť tejto cesty za budúcimi matičiarmi. Svedčí o tom rastúci záujem škôl o Šalianskeho Maťka. Diplomy, pozvánky, plagáty s logom MS a najmä fotografie súťažiacich pred obrazom Šalianskeho Maťka a pred matičnou zástavou prinútili premýšľať o našej Matici prednášajúcich i divákov. Súťaž prináša stále nové a nové ovocie, dnes už i zásluhou organizátorov z mladšej generácie Matice slovenskej. Naučili sa od tých starších, ako spolupracovať so školami, s deťmi, rodičmi, porotcami, a darí sa im zjednocovať ľudí zapálených za uchovanie nášho duchovného bohatstva.

Nebolo to inak ani vo Zvolene siedmeho marca. Súdržnosť Slovákov na Zvolenskom hrade bolo cítiť na každom kroku. Vďaka prvému podpredsedovi Matice slovenskej Marekovi Hanuskovi a jeho pomocníkom z Krajskej rady MS Banskobystrického kraja a MO MS v Banskej Bystrici sa meno Matice slovenskej ukazuje v čoraz krajšom obraze. Dostáva sa do povedomia a rozrastajú sa rady ľudí, ktorí vnímajú Maticu slovenskú ako neúnavnú ochrankyňu toho nášho pravého slovenského. Tvorivosť Slovákov je svetoznáma, stačí ju iba vyniesť na povrch a ukázať predovšetkým mladým nástupcom, že nielen folklór, slovenské tradície, ale i ľudová tvorivosť vo všetkých umeleckých smeroch bola, je a bude obdivuhodná tak doma, ako i vo svete.

Mira KOZÁROVÁ,
riaditeľka D MS v Šuranoch

vydavatel.sk
SLOVAKIA ONLINE
.tasr.

Spolupráca s Úradom pre Slovákov žijúcich v zahraničí bude pokračovať Je na čo z minulosti nadväzovať

Text a foto: Zuzana PAVELCOVÁ

Novozvolený predseda Matice slovenskej Marián Gešper absolvoval prvú reprezentačnú návštevu na Úrade pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Delegáciu Matice slovenskej prijal predseda ÚSZZ Ján Varšo spoločne s podpredsedom ÚSZZ Petrom Procháckom a odbornou pracovníčkou ÚSZZ Milinou Sklabinskou.

Zámerom stretnutia bolo presnejšie vymedzenie oblastí pôsobenia oboch inštitúcií na prospech Slovákov žijúcich v zahraničí s cieľom ďalšieho prepojenia a prehĺbenia budúcej spolupráce. Od roku 2015 Matica slovenská svoje vzťahy s ÚSZZ skvalitnila. Nosným projektom je Medzinárodný letný tábor Matice slovenskej v spoločnej gescii oboch inštitúcií. Počas rokovania sa otvorila ďalšia možnosť vzájomnej spolupráce. Je ňou Národný zraz Mladej Matice, na ktorý už tretí rok Matica slovenská pozyva mladých krajanov z okolitých štátov. Spolupráca ÚSZZ s Maticou slovenskou funguje aj pri podpore poradných orgánov Matice slovenskej pre krajskú problematiku, redakčnej rady zborníka Slováci v zahraničí a súťaže Prečo mám rád slovenčinu, prečo mám rád Slovensko.

Predsedovia sa zhodli, že úsilie oboch inštitúcií treba zamerať najmä na mladú generáciu krajanov, podporu škôl, folklórnych zoskupení a projektov s dlhodobou efektívnosťou podpory národného povedomia. ÚSZZ si cení aktivity Matice slovenskej najmä v oblasti komuniká-

Synchronizácia činnosti na prospech našich krajanov a ich organizácií a spolkov bola predmetom prvého pracovného stretnutia delegácií Matice slovenskej a Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí.

cie a spolupráce s krajanmi a tiež spolupráce s Maticami slovenských národov, podpory podujatí krajanov osobnou účasťou, vedecko-výskumnú a publikačnú činnosť Krajského múzea MS, propagáciu kultúrneho dedičstva, života a diela krajanov cez informačné a mediálne kanály MS a prípravu podujatí súvisiacich s krajskou problematikou na matičnej pôde.

Predseda MS Marián Gešper informoval o svojej vízii spolupráce Matice slovenskej s krajanmi. Vymenoval i nosné podujatia MS v roku 2018, ktoré sa budú orientovať na pripomínanie si dôležitých dejinných medzníkov, pri ktorých si uvedomuje veľký prínos Slovákov žijúcich v zahraničí. Obaja predsedovia sa vzájomne pozvali na podujatia pripravované ich inštitúciami a vyjadrili si vzájomnú podporu.

Cenu Ondreja Štefanka udelili krajanom z Maďarska a Rumunska Desiate krajské stretnutie v Nadlaku

Text a foto: Štefánia HOLIAROVÁ

Krajské dolnozemske dianie sa uprostred marca sústredilo do rumunského mestečka Nadlak, kde už po desiatykrát udeľovali Cenu Ondreja Štefanka – vedúcej osobnosti Slovákov žijúcich v Rumunsku. Ocenenie v dvoch kategóriách udeľuje Kultúrna a vedecká spoločnosť Ivana Kraska v súčinnosti so SZSZ; na akcii sa podieľa aj Demokratický zväz Slovákov a Čechov v Rumunsku.

V roku 2018 túto cenu získali: za príspevok k rozvoju a propagácii slovenskej literatúry tvorenej v slovenskom zahraničnom svete Alžbeta Uhrinová-Hornoková z Maďarska a za organizátorskú činnosť Viero-slava Alžbeta Timárová z Rumunska. Matica slovenská obom oceneným srdečne gratuluje a vyslovuje im úprimné poďakovanie za ich prácu pre Slovákov žijúcich v zahraničí!

V nadväznosti na slávnostný ceremoniál sa uskutočnila dvoj-

dňová medzinárodná vedecká konferencia na tému Úloha cirkvi v dejinách dolnozemskej Slovákov. Na konferencii odzneli príspevky odborníkov zo Slovenska, ale i z krajských komunít z Maďarska, Srbska, Chorvátska a Rumunska. Za Maticu slovenskú na konferencii vystúpila riaditeľka Krajského múzea MS Zuzana Pavelcová. Z príspevkov na konferencii plánujú vydať zborník, ktorý by mal vyjsť v printovej podobe v marci v roku 2019.

Vyznamenávanie zaslúžilých krajaniek Cenou Ondreja Štefanka v Nadlaku.

Zlatá medaila Jozefovi Dolinskému

Michal MATEČKA – Foto: Alžbeta BAHÚLOVÁ

V priestoroch Domu Matice slovenskej v Košiciach sa koncom februára uskutočnil slávnostný akt ocenenia významného matičiara PhDr. Jozefa Dolinského. Na návrh MO MS v Košiciach mu matičné ústredie udelilo Zlatú medailu Ľudovíta Štúra. Jubilant začiatkom februára tohto roka oslávil osemdesiatiny a k tomuto peknému životnému medzníku aj k vyznamenaniu mu osobne pogratalovali predseda MS Marián Gešper, riaditeľ DMS v Košiciach Michal Matečka a ďalší matiční funkcionári, ktorí oslá-

Riaditeľ Domu Matice slovenskej v Košiciach Michal MATEČKA za prítomnosti predsedu MS Mariána GEŠPERA odovzdáva najvyššie matičné vyznamenanie Jozefovi DOLINSKÉMU (uprostred).

vencovi zároveň poďakovali za aktívnu účasť v matičnom hnutí. Jozef Dolinský je príkladom slovenského vlastenca, ktorý si vysoko ctí ideály vlastné aj Matici slovenskej. V poďakovaní poprial, aby Matica slovenská mala veľa oduševnených nasledovníkov, ktorí by obetavo pracovali na jej ďalšom napredovaní. Atmosféra stretnutia bola veľmi srdečná, zúčastnení na slávnostnom akte si pripomínali mnohé situácie v matičnom dianí aj vtipné príhody a na záver si všetci s oslávencom symbolicky pripili.

PRIPOMÍNANIE SI

14. apríla
– pred päťsto päťdesiatimi piatimi rokmi (1463) Bratislava vyhovelá žiadosti kráľa Mateja Korvína a poskytla mu lode na obranu Belehradu pred Turkami, vyhotovené v miestnych lodeniciach; v tých bol na exkurzii aj cár Peter Veľký

– osemdesiatin sa dožíva spisovateľ literatúry faktu, filozof a historik Viktor Timura, ktorého knihy najmä z oblasti euroázijských dejín a histórie Slovanov vyvolávajú aj ostré polemiky

15. apríla
– päť rokov od smrti vynikajúceho folkloristu, choreografa a umeleckého vedúceho súboru Technik Cyrila Zálešáka (1920 – 2013), autora odborných diel z tejto oblasti (Ľudové tance na Slovensku, Folklór na scéne, Tradíčné zvyky...)

16. apríla
– spisovateľ Rudolf Šloboda by mal dnes osemdesiat rokov (1938 – 1995); po filozofickej fakulte pracoval v bani i pri murároch, bol redaktorom i dramaturgom, posledné desaťročie sa venoval len literárnej tvorbe, výsledkom sú romány Narcis, Britva, Hudba, Vernosť, Rozum, Rubato a Krv, knihy kratších próz, aj scenár k filmu Všetko, čo mám rád a hra Armagedon na Grbe

17. apríla
– uplynulo tristo rokov od narodenia veľkého slovenského mysliteľa a polyglota Adama Františka Kollára z Terchovej (1718 – 1783); o. i. hovoril plynne po arabsky, turecky, perzsky a hebrejsky, prirodzene latinsky, nemecky, francúzsky a maďarsky; po štúdiu na jezuitskom kolégiu v Trnave bol dvorským knihovníkom dvorskej Márie Terézie, sám vlastnil jednu z najväčších knižníc v slovanskom svete, poradca panovníčky pri jej reformách

18. apríla
– pred dvadsiatimi piatimi rokmi zomrel literárny historik a zakladateľ slovenskej vedeckej bibliografie Ján V. Ormis (1903 – 1993)

19. apríla
– pred tristo piatimi rokmi vydal panovník Karol III. Habsburský Pragmatickú sankciu, ktorá menila nástupnícke práva a vďaka tomu sa neskôr stala panovníčkou Mária Terézia (1713)

– deväťdesiatpäť rokov, čo sa narodil Ján Tabaček (1923 – 1984), štyri desaťročia knihovník Matice slovenskej; zaviedol modernú metodiku dopĺňovania fondov a zostavil generálny heslár Slovenského biografického slovníka

20. apríla
– pred dvesto tridsiatimi rokmi sa v Trnave narodil Juraj Haulík (1788 – 1869), katolícky kňaz, ktorý takmer celý život pôsobil na Dolnej zemi, kde bol aj prvým záhrebským arcibiskupom a neskôr dokonca prvým chorvátskym kardinálom

– šesťdesiatich rokov sa dožíva slovenský filmový producent Rudolf Bierman, nositeľ Českého leva, majiteľ filmových spoločností Charlie's a In Film Praha, na sklonku minulého storočia bol riaditeľom piatich ročníkov Medzinárodného filmového festivalu Karlove Vary

(jč)

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V SNN č. 10 sme vám položili otázku, kde je na Slovensku národný žrebčinec s chovom koní plemena lipican? Správna odpoveď mala znieť: Topolčianky. Spomedzi správnych odpovedí sme vyžrebovali týchto výhercov. Ladislav Doboš, Michalovce; Jana Rajecká, Nitra; Jozef Miko, Michalovce.

Do dnešného kvízu sme sa rozhodli zaradiť otázku spojenú s výnimočnou osobnosťou národného obrodenia a literárneho romantizmu Michalom Miloslavom Hodžom, o ktorom sme písali v rozšírenom čísle 13 – 14 a spomínali sme, že sa jeho tvorba vyznačovala istými charakteristikami, ktoré poznačili celý jeden literárny smer.

• Ako označujeme smer v literatúre, ktorý sa spolieha na riešenie postavenia spoločností alebo situácií v živote jedinca zásahom vyšších nadprirodzených síl? Svoje odpovede nám posielajte na adresu redakcie, ktorá je v tiráži novin, našej administrátorky Ľubici Rišiaňovej do 13. apríla tohto roku.